

บทที่ 4

ผลการเก็บข้อมูล

ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ เป็นการนำเสนอในลักษณะการบรรยายโดยจำแนกตามขอบเขตของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลสภาพทั่วไปและลักษณะด้านวัฒนธรรมของชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์

ตอนที่ 2 รายละเอียดเกี่ยวกับการสื่อสารการศึกษา ในด้านวิธีการสื่อสาร ด้านสื่อที่ใช้สื่อสาร และประเภทของการสื่อสารการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปและลักษณะด้านวัฒนธรรมของชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์

1. ที่ตั้งชุมชน ลักษณะประชากรและสังคม

ชุมชนชาวเลที่ตั้งอยู่บนอุทยานแห่งชาติทางทะเล หมู่เกาะสุรินทร์ มีอยู่ด้วยกัน 2 ชุมชน คือ ชุมชนแรกตั้งอยู่บริเวณอ่าวช่องขาดบนเกาะสุรินทร์ใต้ ใกล้กับที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีจำนวน 26 หลังคาเรือน และเนื่องจากบริเวณชุมชนแห่งนี้ไม่สามารถขยายได้อีก ทั้งนี้เพราะมีพื้นที่จำกัด ชาวเลบางส่วนจึงได้อพยพไปสร้างชุมชนแห่งใหม่ ตั้งอยู่บริเวณอ่าวไทรเอน บนเกาะสุรินทร์เหนือ ใกล้กับหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์น้ำหมู่เกาะสุรินทร์ มีจำนวน 10 หลังคาเรือน รวมมีครอบครัวชาวเลอาศัยอยู่บนพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ในปัจจุบัน 36 หลังคาเรือน ชุมชนทั้ง 2 ห่างกันประมาณ 3 กิโลเมตร ลักษณะที่ตั้งของชุมชนทั้ง 2 มีลักษณะเหมือนกันคือ ตั้งอยู่บนชายหาดด้านหลังเป็นภูเขาสูง ชุมชนทั้ง 2 มีการต่อท่อน้ำจืดจากแอ่งน้ำบนภูเขาหลังชุมชนมาไว้ใช้สำหรับอุปโภคบริโภค อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลลำดับที่ 29 ของไทย ตั้งอยู่ในทะเลอันดามัน ห่างจากอำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงาเป็นระยะทาง 60 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะต่างๆ รวม 5 เกาะ ได้แก่ เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ เป็นเกาะขนาดใหญ่วางตัวแนวทิศเหนือใต้ เกาะรี (เกาะสตอร์ค) เกาะกลาง (เกาะปาจุมบา) และเกาะไข่ (เกาะตอรินลา)

ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ เป็นชาวเลเผ่ามอเก็น (Moken) หรือชาวเลพวกสิงห์หรือมาซิง เป็นเผ่าเดียวกันกับชาวเลที่อาศัยอยู่บนเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงาและที่อาศัยอยู่บนเกาะย่านเชือกของประเทศสหภาพพม่าทางทิศเหนือของหมู่เกาะสุรินทร์จากการศึกษาด้านเผ่าพันธุ์ของชาวเล โดย วิสิฐฐ์ มะยะเฉียว (2532) พบว่า ชาวเลซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 เผ่าพันธุ์ด้วยกัน คือ เผ่าอุรัก ลาโว้ย (Urak Lawoi) ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบตอนใต้ของทะเลอันดามัน บริเวณเกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เผ่ามอเก็น (Moklen) หรือพวกสิงห์บก ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณหาดราไวย์ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และชายฝั่งทะเล บริเวณหาดบางสัก อำเภอตะกั่วป่า และบ้านลำปี จังหวัดพังงา และเผ่ามอเก็น (Moken) หรือพวกสิงห์ทะเล หรือมาซิง ตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะสุรินทร์ และเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ตลอดจนบริเวณเกาะย่านเชือกของประเทศสหภาพพม่า

ลักษณะทางด้านสังคมของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษและผีธรรมชาติ ลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ภายในเผ่ามีหัวหน้าเผ่าเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ ทำหน้าที่ติดต่อกับผีทั้งปวง และตัดสินใจความต่างๆ เช่น การทะเลาะวิวาทระหว่างเพื่อนบ้าน การทะเลาะวิวาทระหว่างสามีภรรยา เป็นต้น ซึ่งจำนวนชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์สามารถจำแนกได้ตามตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนชาวเลที่อาศัยอยู่หมู่เกาะสุรินทร์จำแนกตามเพศและวัยต่างๆ

วัย \ เพศ	เด็ก	ผู้ใหญ่	คนชรา	รวม
หญิง	37	36	4	77
ชาย	31	25	1	57
รวม	68	61	5	134

(แหล่งที่มา : จากการสำรวจของผู้วิจัยในพื้นที่ และสำรวจจากข้อมูลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ปี พ.ศ. 2540)

จากตารางข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ พบว่า จำนวนชาวเลผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย และคนชราก็มีจำนวนน้อย ทั้งนี้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ทราบว่า ผู้ชายชาวเลนั้นจะต้องออกไปทำมาหากินในท้องทะเลไกล ๆ บางครั้งเกิดอุบัติเหตุจากการประคอบอาชีพ เช่น การถูกของมีคม การใช้ระเบิดที่ได้แบบอย่างมาจากชาวเลเกาะย่านเชือกไประเบิดปลา ทำให้เกิดอุบัติเหตุจากระเบิด เป็นต้น และชาวเลเมื่อมีอายุ

มากขึ้นก็จะทำให้เป็นโรคต่าง ๆ เช่น การเป็นโรคฉี่หนูโรคที่เกิดจากการดื่มเหล้าและการสูบบุหรี่ ทำให้อายุเฉลี่ยของชาวเลนั้นสั้น จึงพบว่าในชุมชนชาวเลมีหญิงที่เป็นหม้ายกันมาก

2. บ้านเรือนที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ เเพงพักที่ตั้งอยู่บนชายหาดและเพงพักบนเรือ สำหรับเพงพักที่ตั้งอยู่บนชายหาดใช้พักอาศัยในช่วงฤดูฝนเมื่อเกิดพายุหรือฝนฟ้าคะนองประมาณเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม ลักษณะของเพงพักนี้จะใช้ไผ่ค้อหรือไผ่เคยมาเย็บให้ติดกันเรียกว่า “แขง” ใช้มุงหลังคา หรือใช้กันเป็นฝาบ้านพื้นบ้านใช้ไม้ไผ่ซีกสับเป็นฟากปู เเพงพักจะยกพื้นสูงปลูกเป็นเรือนเรียวยาวไม่มีระเบียบ มีนอกชานเฉพาะตรงหน้าบันได ปลูกเป็นแบบเดียวกันหมดอยู่เป็นชุมชน เเพงพักแต่ละหลังจะมีประตู 2 ประตู คือ ประตูหน้าบ้านและหลังบ้าน มีหน้าต่าง 1-2 ช่องแล้วแต่ขนาดของเพงพัก ภายในเพงพักจะใช้ไผ่ค้อหรือไผ่เคยกันเป็นห้องนอนและห้องครัว บ้านแต่ละหลังจะมีจำนวนห้องไม่เท่ากัน เช่น บ้านที่มีขนาดใหญ่จะมีห้อง 3-5 ห้อง ส่วนบ้านเล็กก็จะมีเพียง 1-2 ห้อง การสร้างบ้านนั้นนายคาร์ก็ ชายชราวัย 73 ปี ผู้เป็นหัวหน้าเผ่าเล่าให้ฟังว่า “บ้านทุกหลังต้องยกให้หันหน้าไปทางทิศออกทิศตก ทิศเหนือทิศใต้ไม่ได้ แล้วต้องยกให้มีชั้นใดเป็นชั้นที่ 3 ชั้น 5 ชั้น บ้านไหนสูง ๆ มี 11 ชั้น ถ้าใครยกบ้านมีใดเป็นชั้นคู่เหมือนมี 6 ชั้น เขาเรียกเป็น บ้านผี จะทำให้คนในบ้านไม่สบายได้หาหายหาปลาไม่ได้ แล้วก่อนที่จะยกบ้านต้องแลที่ก่อน ที่ๆ เป็นหลุมเป็นบ่อยกไม่ได้ ผีทะเลจะไหลเข้ามาอยู่ได้บ้านได้ ระหว่างบ้านต้องห่างกันพอให้ผีเดินผ่านได้ ถ้าผีเดินผ่านไม่ได้ผีจะเข้าไปในบ้าน ทำให้เด็กๆ ในบ้านไข้ไม่หาย” จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าบ้านแต่ละหลังตรงขอบประตูด้านบนจะแขวนกะลามะพร้าวไว้ ซึ่งลุงคาร์ก็เล่าให้ฟังว่า “กะลานั้น มอเก็นเรียกว่า “กันกะตอย” กะตอยเป็นผีกระสือถ้าเข้าไปในบ้านเล็กๆ ใช้ไม่ได้ ถ้าแขวนกันกะตอยผีไม่หาญเข้าไป”

ส่วนที่อยู่อาศัยอีกลักษณะหนึ่ง คือ เเพงพักที่อยู่ในเรือในช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนเมษายน เป็นช่วงที่ไม่มีมรสุม ชาวเลบางครอบครัวจะขนย้ายสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ลงมาสร้างเพงพักอยู่บนเรือ เเพงพักที่อยู่บนเรือนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับเพงพักที่อยู่บนบกเพียงแต่หลังคาต้องมุงด้วยไผ่เคยเท่านั้นเพราะสามารถม้วนเก็บได้ ส่วนลักษณะของเรือนั้น เรียกกันว่า เรือง่ามมีขนาดความยาวประมาณ 6-7 วา ความกว้างวัดตรงบริเวณกลางลำเรือประมาณ 2 วา ด้านหัวเรือและท้ายเรือทำเป็นง่ามใช้เป็นที่ขึ้นลงเพื่อความสะดวกขณะอยู่ในทะเล ตัวเรือใช้ไม้ซุงทั้งต้นขุดให้เป็นลำเรือ จากนั้นต่อด้วยไม้ระกำขึ้นมาทั้งสองข้าง ใช้ซุงอุดระหว่างไม้ระกำ

ป้องกันน้ำรั่วซึมและใช้การกรรเชียง แต่ในปัจจุบันเรือข้ามของชาวเลได้ดัดแปลงมาใช้ไม้กระดานแทนไม้ระกำ และใช้เครื่องยนต์แทนการกรรเชียงหรือแทนแรงลม

3. ภาษา

ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีภาษาเขียน ลักษณะของภาษาที่ชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์ใช้เป็นภาษาเดียวกับที่ชาวเลบนเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา และชาวเลบนเกาะย่านเชือก ของประเทศสหภาพพม่าใช้ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์สามารถพูดภาษาต่างๆ ได้หลายภาษา เช่น ภาษาพม่า ภาษามอเก็น ภาษามลายู และภาษาไทยถิ่นใต้ Jacques Ivanoff (1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ พบว่า ภาษาที่ชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์พูดเป็นภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษามาลายู ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษามาลายู พม่า และไทย ภาษาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อภาษามอเก็นถึง 49 เปอร์เซ็นต์ เพียง 51 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่เป็นคำในภาษามอเก็นเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เจน จรจัด (2525) ที่ว่า ชาวเลทุกกลุ่มในประเทศไทยจะมีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่จะไม่มีภาษาเขียน ภาษาชาวนั้นบางคำคล้ายภาษามลายู หรืออินโดนีเซีย แต่สำเนียงผิดเพี้ยนไป คำพูดในหมู่ชาวเลกำในสิบคำมีรากฐานที่มาจากภาษามาลายู จึงได้นับภาษาที่ชาวเลใช้พูดกันอยู่เป็นภาษาย่อยในตระกูลภาษา “มาลาโย-โพลินีเซียน”

ภาษาตระกูล มาลาโย-โพลินีเซียน หรือ มลาโย-อินโดนีเซียนจะมีชนต่างๆ ใช้กันมาก ได้แก่ ชาว บาหลิ มาดูริส มั๊กกะสัน บูกิส ดยัค ตามเกาะต่างๆ ซึ่งภาษาตระกูลนี้จะเป็นภาษาถิ่นย่อย (sub-dialect) ที่แบ่งออกได้อีกหลายถิ่น เช่น ภาษาที่ชาวเลที่จังหวัดภูเก็ต จะแบ่งเป็นภาษาอรุ๊ก ลาโว้ย (Urak lawoi) ภาษากลุ่มมาซิง หรือกลุ่มสิงห์ หรือมอเก็น (Moken) ซึ่งเป็นภาษาที่ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ และเกาะพระทอง จังหวัดพังงา และภาษากลุ่มสิงห์บก หรือมอเกลิน (Moklen) (วิสิษฐ มะยะเจียว, 2532)

4. การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ผู้ชายจะนุ่งผ้าโสร่งคล้ายกับผ้าโสร่งของชาวมลายูแต่ลักษณะของลายผ้ามีลักษณะเหมือนผ้าของชาวพม่า วิธีการนุ่งจะนุ่งเดี่ยวไม่สวมเสื้อ แต่ในปัจจุบันผู้ชายจะเปลี่ยนมานุ่งกางเกงที่เป็นแบบจีนแบบที่ชาวดังถิ่นนิยมนุ่งกัน เพราะหาได้ง่าย ประหยัด และราคาถูก แต่ไม่นิยมใส่เสื้อเหมือนเดิม ส่วนวิธีการนุ่งผ้าแบบเดี่ยวเหมือนเมื่อก่อน

นั้นยังคงพบในคนสูงอายุเท่านั้น การแต่งกายของผู้หญิงใช้ผ้าถุงหรือโสร่งนุ่งแบบกระโจมอก คลุมยาวถึงหัวเข่า และไม่สวมเสื้อเช่นกันเพราะชาวเลมีความเชื่อว่า การแตกเนื้อสาวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตอนหลังไม่น่าละอายหรือต้องปกปิดประการใด (ประเทือง เครือหงส์, 2519)

ส่วนทางด้านเครื่องประดับกายนั้น ผู้หญิงชาวเลมักสวมใส่เครื่องประดับกายที่ทำด้วยเงินเพราะในอดีตบรรพบุรุษของชาวเลนิยมใช้เงินเป็นเครื่องประดับ และเครื่องประดับที่ทำจากเงินสามารถหาซื้อได้ง่ายจากเกาะสอง (วิกตอเรียปอยท์) ของ พม่า แต่ในปัจจุบันการติดต่อกับชุมชนภายนอก ชาวเลเป็นจำนวนมากเปลี่ยนมาสวมใส่เครื่องประดับที่ทำจากทองคำ เช่น สร้อยคอ ต่างหู แหวน เป็นต้น การสวมใส่เครื่องประดับกายของชาวเลนั้นนอกจากจะทำให้เกิดความสวยงามแล้ว ยังแฝงไว้ด้วยความเชื่อบางอย่างอีกด้วย นายชาลามี ผู้ชายวัย 56 ปี ผู้ทำหน้าที่เป็นรองหัวหน้าเผ่าเล่าให้ฟังว่า “เด็กๆ ชาวเลเมื่อโตขึ้นมาพอจะวิ่งเล่นได้แล้ว พ่อแม่จะแขวนกำไลซึ่งทำจากดองของเต่ากระให้ เพราะว่าผีกระจะไม่ไปทำร้ายเด็กๆ เมื่อเด็กๆ เข้าไปวิ่งเล่นกันในป่า ในป่ามีผีกระมาก” อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในด้านการแต่งกายและการใช้เครื่องประดับกายนั้น ชาวเลได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ยอมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่ตนเองเห็นว่าดีกว่า และพยายามปรับตัวเข้ากับสังคมส่วนใหญ่ให้ได้ลักษณะเช่นนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพิไล ตั้งเมธากุล (2529) ได้ศึกษาเรื่องของชาวเลด้านความผสมกลมกลืน ด้านสังคมและวัฒนธรรมว่า ชาวเลยอมรับสิ่งใหม่ในลักษณะของการเลียนแบบจากชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะของการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและนับว่าเป็นการผสมกลมกลืนทางด้านการแต่งกายที่ชาวเลได้รับเอาวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมของตนเอง

5. การดำเนินชีวิต

5.1 การประกอบอาชีพ

ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ในปัจจุบันประกอบอาชีพด้วยการจับสัตว์น้ำและเก็บของป่า สัตว์น้ำที่จับได้นั้นส่วนใหญ่เป็นปลา และหอยชนิดต่างๆ วิธีการจับสัตว์น้ำยังคงใช้วิธีการแบบดั้งเดิม เครื่องมือต่าง ๆ ยังคงใช้เครื่องมือที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษส่วนการเก็บของป่านั้นมีเพียงน้ำผึ้งป่า เมื่อได้สิ่งของต่างๆ มาชาวเลจะนำไปขายให้กับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์บ้าง ขายให้กับพ่อค้าแม่ค้าในจังหวัดระนองบ้าง หรือในบางครั้งจะนำไปแลกเปลี่ยนเป็นของบริโภคกับร้านค้าในจังหวัดระนอง สินค้าที่แลกเปลี่ยนนั้น ได้แก่ ข้าวสาร น้ำตาล พริกแห้งเกลือ หอม กระเทียม น้ำมัน น้ำปลา เป็นต้น ซึ่งลักษณะการประกอบอาชีพของชาวเลบนเกาะสุรินทร์นั้นแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การประกอบอาชีพในทะเล (sea hunter) ได้แก่ การจับสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ได้แก่ ปลา เต่า หอยชนิดต่างๆ กุ้ง ปู ตลอดจนนพรีขงทราย ซึ่งใช้เครื่องมือที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ดังนี้คือ

 แหลม เครื่องมือแทงปลาได้น้ำ

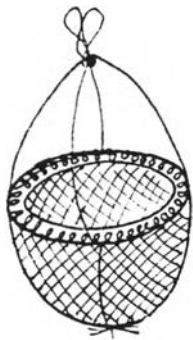
 ชุม เครื่องมือแทงปลาฉิวน้ำ

 ลอน เครื่องมือแทงเต่า

 กะเอหวาด เครื่องมือหาพรีขงทราย

 แป๊ะต็อก เครื่องมือเจาะหอย

 โกโต้ เครื่องมือเขี่ยหอย

 จ๊ะหลือด ภาชนะใส่หอย

2. การประกอบอาชีพบนบก (collector) เป็นการเก็บของป่าบางชนิดมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว หรือในบางครั้งนำไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าแม่ค้าในจังหวัดระนอง ของป่าที่เก็บได้ ได้แก่ น้ำผึ้ง น้ำมัน กลอย ซึ่งมีเครื่องมือในการประกอบอาชีพบนบก ดังนี้ คือ

มีดพร้า ใช้สำหรับตัดไม้ชนิดต่างๆ

เหล็กขูด ใช้สำหรับขูดมัน กลอย

5.2 อาหารการกิน

ชาวเลบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ในอดีตนั้นบริโภคอาหารที่ได้จากท้องทะเลและการเก็บของป่า เช่น น้ำมัน กลอย แต่ในปัจจุบันนิยมบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก เพราะมีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติทำให้มีการจัดตั้งร้านค้าสวัสดิการขึ้น ชาวเลจึงนิยมมาบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวสารบางส่วนได้มาจากการซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของที่ได้มาจากท้องทะเลและได้มาจากป่ากับพ่อค้าแม่ค้าในจังหวัดระนอง แต่การเดินทางมาจังหวัดระนองนั้นเป็นบางโอกาสเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วข้าวสารที่ชาวเลบริโภคอยู่ในปัจจุบันนั้นได้มาจากการซื้อแจกโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ และบางส่วนได้จากการบริจาคโดยนักท่องเที่ยว วิธีการหุงข้าวชาวเลจะหุงข้าวแบบเช็ดน้ำโดยใช้ไม้ฟันบางครอบคร้วใช้ถ่านที่ได้จากการเผาไม้ในหลุมทรายใกล้ๆ หมู่บ้าน ส่วนการปรุงอาหารนั้น ชาวเลจะบริโภคหอยเป็นอาหารหลักหอยที่ชาวเลนำมาบริโภคนั้นจะใช้วิธีการปรุงแบบง่าย ๆ โดยวิธีการต้มแล้วนำไปจิ้มกับพริกแห้งซึ่งบดพอละเอียดผสมกับเกลือกินกันในครอบคร้ว เปลือกหอยบางชนิดที่หลีกเลี่ยงการบริโภค เช่น หอยเบี้ย หอยโข่ง หอยเล็บมีอนาง จะนำไปล้างให้สะอาดเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

นอกจากนี้แล้วการปรุงอาหารยังรวมไปถึงการหาเพรียงทราย การเก็บยอดผักบางชนิดมาบริโภค เช่น ผักหวาน ยอดเต้าร้าง ยอดละโอน ยอดหวาย เป็นต้น การเก็บของป่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวเลในอดีต เช่นที่นายคาร์ก็เล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนมอเกินเราไม่ได้กินข้าวเหมือนป่านนี้ แต่จะขูดมัน ขูดกลอยกินกัน บางทีหวกกลอยเอามาหุงกินกับเนื้อปลา” ส่วนวิธีการรับประทานอาหารนั้นจะใช้มือบีบข้าวกินทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการซื้อสินค้าจากร้านค้าของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์นั้น พบว่า ผู้หญิงชาวเลจะซื้ออาหารเพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้น ได้แก่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง น้ำมันพืช น้ำปลา น้ำตาล เกลือ พริกแห้ง และผงชูรส ซึ่งสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งของที่แต่ละครอบครัวยากไม่ได้เพราะเป็น

เครื่องปรุงอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพริกแห้งกับเกลือขาวจะนำพริกแห้งมาตำให้ละเอียดเติมเกลือผสมให้เข้ากันใช้เป็นน้ำจิ้มสำหรับปลาอย่าง ชาวเลไม่มีการรักษาหรือถนอมอาหารเอาไว้บริโภคในมือต่อไปเช่น การทำปลาเค็ม นายซาลามิเล่าให้ฟังว่า “ทำปลาเค็มทำยากไม่มีเกลือต้องใช้เกลือมากเหมือนล้างด้วยน้ำเค็ม ทำไม่ได้ปลามันพอง เหม็น กินไม่ได้”

อาหารบางชนิดชาวเลก็ไม่ได้มีการปรุงให้สุกแต่ประการใด เช่น หอยที่แกะออกมาจากเปลือกแม่จะนำไปให้ลูกๆ กินดิบๆ อาหารที่ได้มานั้นจะนำมาแบ่งกินกันในครอบครัวจนกว่าจะหมด พ่อแม่ก็จะชวนลูกๆ ออกไปหาอาหารมาบริโภคกันใหม่เป็นเช่นนี้เรื่อยไป

5.3 สุขภาพ และอนามัย

บริเวณชุมชนชาวเลเกาะสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ ลักษณะของหาดทรายที่ตั้งของชุมชนนั้นเคลื่อนกลาดไปด้วยเศษขยะ หาดทรายที่เกิดจากการก่อกองไฟ และการเผาถ่าน ทำให้มีสีดำ สกปรกไปด้วยเศษผงถ่าน รอบๆ บ้านแต่ละหลังเต็มไปด้วยเศษอาหาร เช่น เปลือกหอยทะเล เศษปลาเน่าทำให้ส่งกลิ่นไปทั่วบริเวณชุมชน และจากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการขับถ่ายนั้นพบว่าชาวเลจะขับถ่ายของเสียจากร่างกาย ไม่ว่าจะปัสสาวะหรืออุจจาระนั้นเด็กๆ จะขับถ่ายบริเวณชายหาดหน้าชุมชน ส่วนผู้ใหญ่จะใช้นิเวศชายป่าห่างจากชุมชนประมาณ 20 เมตร เป็นสถานที่ขับถ่าย การขับถ่ายบริเวณชายหาดเมื่อถึงครวบน้ำขึ้น น้ำทะเลจะชะล้างสิ่งปฏิกูลเหล่านี้ให้หมดไปจากชุมชน บางส่วนยังคงส่งกลิ่นทั่วบริเวณ โดยไม่มีการจัดเก็บกวาดให้มีความสะอาดแต่อย่างใด ประกอบกับชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีการเลี้ยงไก่ และสุนัข โดยไม่มีการแบ่งพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ให้ชัดเจน สำหรับไก่นั้นจะให้ได้ขุนบ้านเป็นเล้าปล่อยไก่ให้ออกหากินรอบๆ หมู่บ้าน ดังนั้นบนชายหาดนอกจากจะเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่เกิดจากการกระทำของชาวเลเองแล้วยังเกิดจากการกระทำของสัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ และสุนัขอีกด้วย ในบางครั้งขยะต่างๆ เหล่านี้ถูกทิ้งขว้างให้เคลื่อนกลาดในทะเลหน้าหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลให้อาณาบริเวณรอบๆ ชุมชนไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ใช้ชีวิตอยู่กับทะเลเกือบตลอดทั้งวัน โดยอาศัยเรืออ่ามเร่ร่อนไปแทงปลา งามหอย ตามเกาะแก่งและเว้าอ่าวต่าง ๆ ร่างกายที่ไม่ได้สวมเสื้อทำให้ผิวหนังกร้านดำ เป็นขุย กลาก เคลื่อน นอกจากโรคผิวหนังแล้วชาวเลยังมีการเจ็บไข้ได้ป่วยจากไข้มาเลเรียหรือไข้ป่า ทั้งนี้เพราะชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกฝนตกชุก การติดต่อไปมาระหว่างไทยกับพม่าก็มีส่วนสำคัญในการแพร่กระจายของโรคประกอบกับชาวเลไม่มีมุ้ง นายดาร์ก็เล่าให้ฟังว่า “เมื่อ 3 ปีที่แล้ว (ปี พ.ศ.2537) มอเกินเราตายมากที่สุดอาทิตย์หนึ่ง 7 คน ได้ ตายทุกวันเลย จี๊วรักษาไม่ทันเราเลยย้ายมาอยู่ตรงนี้กันหมดเลย” จากการสอบถามเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทราบว่ามีเมื่อปี พ.ศ. 2537 เกิดโรคอหิวาตกโรคในกลุ่มชาวเล ทำให้ตายกันมากชาวเลจึงอพยพ

จากบริเวณอ่าวบอนใหญ่บนเกาะสุรินทร์ได้ มาตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่ปัจจุบันนี้ คือบริเวณอ่าวช่องขาด ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะสุรินทร์ใต้เช่นกัน ส่วนโรคอีกชนิดที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ คือโรคเกี่ยวกับหูและตา ชาวเลเมื่อสูงอายุ หูจะติงสายตาพร่ามัว ทั้งนี้เพราะว่าเมื่ออยู่ในวัยหนุ่ม ชาวเลมักจะดำน้ำลึกมาก การดำน้ำโดยไม่ได้มีเครื่องป้องกันแต่อย่างใด จึงถูกน้ำทะเลกดดัน บางคนถึงกับแก้วหูแตก สายตาพร่ามัวมองไม่เห็น

วิธีการรักษาพยาบาลเมื่อสมาชิกในชุมชนเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น จะใช้วิธีการรักษาแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษผสมผสานกับการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันของไทย นายก้อน ผู้ชาย วัย 24 ปี เล่าให้ฟังว่า “มอเกินเราเชื่อว่าการที่เกิดโรคภัยไข้เจ็บนั้นเป็นการลงโทษของผี ผีที่มอเกินเรานับถือมากที่สุดคือ ผีบรรพบุรุษ ถ้าเราทำอะไรไม่ถูก ผีบรรพบุรุษจะโกรธ” และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยของชาวเลนั้นคือ หัวหน้าเผ่าตนเอง ลูกศรก็ผู้เป็นหัวหน้าเผ่า ซึ่งเรียกกันในกลุ่มชาวเลว่า “ซียังบูตี” หมายถึงผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับผีทั้งปวง การรักษานั้นลูกศรก็เล่าให้ฟังว่า “ต้องลงหมอมผี แล้วคนนั้นไข้หรือว่าไม่บายเพราะอะไร ผีอะไรทำ ต้องใช้ให้ออกไปแล้วคอยให้ลูกหลานหาของไปเช่น ไห้ว บางทีคนที่ไม่บายเพราะว่าไปยกบ้านทับที่อยู่ของผี ได้หอย ได้เต่ามาไม่ให้ผีบรรพบุรุษกิน ผีถึงลงโทษ” ดังนั้นหน้าที่สำคัญของหัวหน้าเผ่าคือการทำพิธีปัดรังควานให้กับสมาชิกที่ไม่สบายบางครั้งก็เข้าไปในป่าเพื่อเก็บของป่ามาทำรักษาไข้ ซึ่งยานั้นชาวเลเรียกกันว่า “ยาผีบอก” เช่น การนำไปไม้ซึ่งเรียกว่า ไบกันผี นำมาตำละลายกับน้ำให้เด็ก ๆ อาบในตอนเช้า ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยบรรเทาอาการไข้ได้ เด็ก ๆ คนใดที่มีไข้เรื้อรังหมอมผีก็จะให้เจาะหูแขวนต่างหูบ้าง ผูกมือ ผูกสะเอวบ้าง หรือใช้กระเทียม พริกไทยแขวนคอ ก็จะช่วยให้เด็กทุเลาจากอาการไข้เรื้อรังที่เป็นอยู่ได้ กิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวเลได้ปฏิบัติกันบนพื้นฐานของความเชื่อในผีและวิญญาณ

ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการศึกษากับนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพังงาขณะอยู่ในพื้นที่วิจัย ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันทางสาธารณสุขจังหวัดพังงาได้มีบทบาทในการรักษาพยาบาลด้านต่างๆ ของชาวเลมากขึ้นกว่าในอดีต เช่น การหยอดวัคซีนให้แก่เด็กทารกแรกเกิด การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกาะสุรินทร์ทำหน้าที่รักษาพยาบาลเบื้องต้น เช่น การให้คำแนะนำการใช้ยาชนิดต่างๆ ทำให้สุขภาพอนามัยของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์ดีขึ้นกว่าในอดีตมาก

6. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์เป็นครอบครัวขยาย คือเมื่อลูกแต่งงานแล้วก็จะย้ายออกไปปลูกบ้านอยู่ต่างหาก แต่ละครอบครัวนั้นจะประกอบด้วยพ่อแม่ลูก บางครอบครัวอาจจะมีปู่ย่า ตายาย อาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากตัวบ้านที่อาศัยอยู่มีขนาดเล็กและคับแคบ ครั้นเมื่อลูกแต่งงานแล้วจึงมักจะต้องแยกตัวไปตั้งเป็นครอบครัวใหม่ โดยการปลูกบ้านใหม่นั้นอาจจะปลูกใกล้ๆ กับบ้านพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือใช้วิธีการต่อเติมบ้านให้มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมแล้วอาศัยร่วมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ส่วนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเรือนั้น เมื่อออกเรือเร็วร้อนไปตามเกาะแก่งต่างๆ ก็จะไปหาสมาชิกในครอบครัวทั้ง ปู่ย่า ตายายไปด้วยเสมอ

สำหรับเด็กชาวเลขณะที่ยังเล็กอยู่นั้น จะอยู่ในการอบรมเลี้ยงดูของแม่ บางครอบครัวอยู่กับปู่ย่า ตายาย เพราะพ่อจะต้องออกไปหาอาหารทะเลในครั้งหนึ่งๆ ใช้ระยะเวลา 2-3 สัปดาห์ คุณง ชายวัย 46 ปี เล่าให้ฟังว่า “เด็กมอเกินพออายุได้สัก 10 ปี ถ้าเป็นเด็กชาย พ่อจะพาออกไปทำมาหากินในเลด้วย” ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กชาวเลมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับพ่อหรือญาติของตนที่เป็นผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงเพราะต้องออกไปทำมาหากินด้วยกัน

ดังนั้นพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว จะมีหน้าที่ในการแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ส่วนแม่นั้นจะอยู่กับบ้านเพื่อคอยอบรมสั่งสอนให้สมาชิกของตนเป็นคนดี บางครอบครัวที่มีลูกผู้หญิงพอจะช่วยเหลืองานต่างๆ ได้แล้วนั้นก็จะต้องช่วยแม่ของตนดูแลน้องตลอดจนช่วยเหลืองานบ้านอื่นๆ

7. การศึกษาของชาวเล

ชาวเลบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ในปัจจุบันยังไม่มีระบบการศึกษาใดๆ หรือหน่วยงานทางการศึกษาใดเข้าไปจัดการให้การศึกษาที่เป็นรูปแบบแน่นอน ทั้งนี้เนื่องจากว่าชนกลุ่มนี้เป็นชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีทะเบียนราษฎรที่ถูกต้องประกอบกับการใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนอยู่ตลอดเวลาทำให้ยากต่อการติดตาม ผิดจากชาวเลบนเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล หรือชาวเลกลุ่มอื่นๆ ที่มีหน่วยงานทางการศึกษาเข้าไปจัดให้มีการศึกษาที่แน่นอนเพราะอยู่กันเป็นชุมชนไม่มีการเร่ร่อน แต่สาเหตุสำคัญนั้นเนื่องจากว่าเกาะสุรินทร์นั้นอยู่ไกลจากฝั่งมากและสามารถติดต่อกันได้ในช่วงไม่มีมรสุมเท่านั้น คือประมาณเดือนพฤศจิกายน - เดือนเมษายน

ดังนั้นการให้การศึกษาในชุมชนชาวเลจึงเป็นไปในลักษณะของการเรียนรู้จากครอบครัวจากชุมชน และสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวโดยมีพ่อ แม่ และหัวหน้าเผ่า ตลอดจนบุคคลอื่นๆ ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ เรื่องราวที่ถ่ายทอดให้แก่กันนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น การทำมาหากิน การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การสร้างเครื่องมือในการประกอบอาชีพ การรักษาพยาบาลผู้ป่วย ระเบียบประเพณีของกลุ่ม หน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ความประพฤติดุโดยทั่วไป ความเชื่อ ตลอดจนความมุ่งหมายของชีวิต

8. ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์เป็นกลุ่มชนที่ไม่นับถือศาสนาใดๆ แต่ชาวเลมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณ นับถือภูติผี ก้องเล่าให้ฟังว่า “ชาวมอแกนเรานับถือผีมีทั้งผีธรรมชาติ ผีบรรพบุรุษ คือว่าผีปู่ย่า ตายายที่ตายไปแล้ว แต่เรานับถือผีบรรพบุรุษมากกว่า” ในหมู่บ้านของชาวเลมีหมอผีประจำเผ่าเป็นผู้ติดต่อกับผีนั้นๆ ความเชื่อในเรื่องผีนั้น ชาวเลมีความเชื่ออย่างฝังจิตฝังใจ เช่น ความเชื่อในการเกิดปรากฏการณ์ตามธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเกิดพายุ ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ล้วนแล้วแต่เกิดจากการลงโทษของผีต่างๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นหากเกิดมีการเจ็บป่วยในชุมชน หัวหน้าเผ่าซึ่งเป็น “ฮั้งบูตี” หรือหมอผีประจำเผ่าผู้มีหน้าที่ติดต่อกับผีนั้นๆ จะทำการเข้าทรงเพื่อสอบถามถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาชิกของตนไม่สบาย เด็กๆ ในหมู่บ้านเมื่อเกิดการเจ็บไข้ หัวหน้าเผ่าจะให้ไว้จูก เจาะหู หรือบางคนใช้พริกแห้ง กระเทียม พริกไทย ผูกด้ายแล้วนำไปแขวนคอ ผูกมือ หรือผูกสะเอว ส่วนถ้าเป็นผู้ใหญ่หากเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยจะต้องหาของจากท้องทะเลมาเช่น ไห้ว เช่น เต่า และหอยชนิดต่างๆ เป็นต้น

พิธีกรรมต่างๆ ของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์นั้น นายเอกชัย ช่วยแป้น เจ้าหน้าที่หน่วยรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ หมู่เกาะสุรินทร์ เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ได้แก่ พิธีลอยเรือซึ่งจะจัดขึ้นในเดือน 5 ของทุกๆ ปี พิธีลอยเรือของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์นั้น ในพิธีกรรมผู้ชายชาวเลทุกคนจะช่วยกันสร้างเรือง่ามด้วยไม้ระกำ ขนาดความยาว 1 เมตร ส่วนผู้หญิงนั้นจะช่วยกันทำขนม และเตรียมของเช่น ไห้วต่างๆ ได้แก่ ดอกไม้ ธูป เทียน ขนมชนิดต่างๆ กล้วยน้ำว่า ผ้าแพรเจ็ดสี เป็นต้น เมื่อถึงเวลากลางคืนทุกคนก็จะออกมาพร้อมกันร้องเพลง ร่ายรำกันอย่างสนุกสนาน จนกระทั่งถึงตอนเช้าเรือที่ถูกสร้างขึ้นก็จะถูกนำมาวางไว้กลางหมู่บ้านเพื่อให้ทุกคนได้ช่วยกันนำของเช่น ไห้วที่ได้เตรียมไว้มาใส่ลงในเรือ จากนั้นเมื่อถึงเวลาน้ำขึ้นเต็มที่ ผู้ชายชาวเลก็จะช่วยกันแบกเรือชาวเลลงไปลอย ซึ่งเป็น

การจบพิธี พิธีลอยเรือนั้นจัดขึ้นเพื่อสะเดาะเคราะห์เป็นการลอยความทุกข์โศกและโรคภัยต่างๆ ให้ไหลไปกับสายน้ำทะเล รวมทั้งเป็นการขอขมาต่อผีธรรมชาติ ที่ถูกหลานได้กระทำการต่างๆ ลงไปในท้องทะเล รวมทั้งเป็นการเซ่นไหว้ต่อผีบรรพบุรุษของคนๆ ที่เรียกว่า “โตะ” (ปู่หรือตา) ชาวเลแต่ละกลุ่มนั้นจะมีบรรพบุรุษที่ตนนับถือ ซึ่งมักจะเป็นผู้นำกลุ่มคนแรกที่เสียชีวิตไปพวกเขาเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วนั้นจะปกป้องรักษาลูกหลานที่มีชีวิตอยู่ ชาวเลทุกท้องถิ่นจะต้องตั้งศาลบรรพบุรุษไว้กราบไหว้บูชา ทุกๆ ปีจะมีพิธีกรรมเซ่นไหว้บรรพบุรุษสองครั้งคือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 และเดือน 11 พิธีเซ่นไหว้จะจัดเป็นพิธีใหญ่ ชาวเลทุกคนก็จะต้องมาร่วมในพิธีกรรมนี้จะขาดไม่ได้ ซึ่งจะจัดเป็นพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์อย่างหนึ่งและพิธีเซ่นไหว้เครื่องมือในการทำมาหากินอย่างหนึ่ง

เรื่องโชคกลางของขลานั้นชาวเลก็มีความเชื่อเช่นกัน โดยชาวเลแต่ละกลุ่มจะมีหมอผีประจำเผ่าเป็นผู้ดูแลดูฤกษ์ยามในการทำพิธีต่างๆ มีการทำนายชะตาชีวิตหาฤกษ์ยามในการสร้างบ้าน ก่อนที่ผู้ชายชาวเลทุกคนจะออกเรือไปทำมาหากินในทะเลในครั้งใด หมอผีประจำเผ่าก็จะมอบเครื่องกลางของขลันให้ซึ่งเป็นเชือกสีขาวเหนียวมาผูกมัดอยู่กับคันแวน ซึ่งผู้ชายชาวเลทุกคนเชื่อว่าสิ่งที่ได้รับจากหมอหรือโตะนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถคุ้มครองให้เขาปลอดภัยจากอันตรายในทะเลและผีसाงต่างๆ ได้

9. ขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆ

ชาวเลที่อาศัยอยู่บนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่น่าสนใจอยู่หลายอย่าง ประเทือง เครื่องหอส (2519) ประเพณีของชาวเลส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างกันเฉพาะรายละเอียด ทั้งนี้เพราะชาวเลมีเชื้อสายเดียวกัน มีการไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ บางครั้งมีการกระทำพิธีกรรมร่วมกัน ประเพณีต่างๆ ของชาวเลนั้นล้วนแล้วแต่แฝงไว้ด้วยความเชื่อทั้งสิ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาถือปฏิบัติเช่นนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วไม่ว่าจะเป็นประเพณีการแต่งงาน ที่ไม่มีความยุ่งยากเหมือนพิธีแต่งงานของคนไทยหรือคนกลุ่มอื่นๆ การแต่งงานของชาวเลนั้นจะเริ่มจากการแห่ขันหมากซึ่งภายในขันหมากจะประกอบด้วย หมาก พลู ผ้าสีต่างๆ เมื่อแห่ไปถึงบ้านเจ้าสาวขบวนแห่ขันหมากก็จะแห่รอบบ้านเจ้าสาว 3 รอบ จากนั้นพ่อแม่ทั้ง 2 ฝ่ายก็จะนั่งล้อมวงเป็นวงกลมให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งตรงกลาง เจ้าบ่าวและเจ้าสาวก็จะส่งขันหมากให้กับพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว แล้วส่งต่อไปยังคนอื่นๆ เป็นวงกลม จากนั้นผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวจะเป็นผู้ถามคำถาม กับเจ้าบ่าวว่า มีเรือ มีขุม มีแหลม หรือไม่สามารถคำหอย แหวงปลาได้หรือไม่ ถ้าได้ก็เป็นการเสร็จพิธี ถ้าไม่ได้ต้องให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวฝึกหัดให้จนสามารถแหงปลา

คำหอยได้ พิธีการแต่งงานของชาวเลนั้นจะจัดขึ้นในเวลากลางคืนซึ่งเมื่อเสร็จพิธีทุกคนก็จะร้องเพลง เต้นรำกัน ส่วนประเพณีการเกิด ชาวเลมีประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิดที่ค่อนข้างจะแปลกและเป็นธรรมชาติอยู่มาก แต่ก็แฝงไว้ด้วยพิธีกรรมและความเชื่ออย่างมากเช่นกัน ชาวเลถือปฏิบัติเรื่องการคลอดตามแบบฉบับของพวกเขามาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ นิยมคลอดกับหมอกกลางบ้านหรือหมอดำแย ซึ่งชาวเลเรียกว่า “แม่ทาน” จนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังคงนิยมเช่นนั้น ส่วนสถานที่ในการคลอดนั้นปัจจุบันชาวเลนิยมคลอดลูกที่บ้านของตนเองโดยการนอนคลอดบนแคร่ไม้ไผ่ที่ยกสูงขึ้น ส่วนครอบครัวที่ใช้เรือเป็นพาหนะเร็วร้อนก็มีบ้างเช่นกันที่ใช้เรือเป็นที่คลอดลูกด้วย ชีวิตของชาวเลที่อาศัยอยู่บนเรือนั้นเมื่อชาวเลรู้วันกำหนดจะคลอดในเดือนใด ก็จะนำหมอดำแยที่เรียกกันว่าแม่ทานนั้นติดเรือไปด้วยเสมอ ถ้าหากเจ็บท้องกลางทะเลก็จะคลอดกันในเรือกลางทะเล ถ้าอยู่ใกล้ฝั่งหรือเกาะแก่งต่างๆ ก็จะพาเรือเข้าพักชายหาดหรือริมฝั่ง ในการคลอดนั้นนอกจากจะมีแม่ทานแล้ว ในขณะที่แม่ทานทำคลอด หมอผีหรือยี่ยังบูดีก็จะนั่งร่วมในการทำคลอดด้วย ซึ่งลุงคาร์ก็ผู้เป็นยี่ยังบูดีประจำเผ่าชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์ เล่าให้ฟังว่า “ผมต้องนั่งทำพิธีเชิญผีแม่ทานที่ตายไปแล้ว 12 คน ให้มาช่วยผลักดันให้เด็กเกิดออกง่ายๆ อย่าให้แม่ลำบาก และขอให้ลูกที่เกิดมานั้นแขนขาครบแข็งแรงดี” และหลังจากที่คลอดแล้วญาติพี่น้องต้องจัดพิธีเช่นไหว้ผีแม่ทานอีกครั้งหนึ่งเพื่อขอให้ผีแม่ทานทั้งหลายได้โปรดช่วยกันปกป้องเด็กทารกที่เกิดนั้นให้เจริญเติบโตอย่างปลอดภัย ส่วนผู้เป็นแม่นั้นจะต้องอยู่ไฟโดยก่อกองไฟไว้กับแคร่ไม้ไผ่ประมาณ 2-3 วันก็สามารถออกไปทำงานได้ตามปกติ ในช่วงระยะของการอยู่ไฟแม่จะต้องหมั่นรักษาสุขภาพของตนเอง อาหารที่กินจะเป็นเพียงข้าวสวยคลุกกับพริกไทยหรือเกลือเท่านั้น ซึ่งนายคาร์ก็เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า การที่ต้องให้หญิงที่เพิ่งคลอดลูกใหม่ ๆ กินข้าวสวยคลุกกับพริกไทยหรือเกลือนั้นเพื่อว่าท้องจะได้ร้อนทำให้เลือดแข็งตัวเร็วขึ้น

นอกจากนี้แล้วยังมีประเพณีงานศพ ซึ่งหากมีชาวเลเสียชีวิตในหมู่บ้านผู้ชายทุกคนจะช่วยกันทำโลงไม้อย่างหยาบๆ แล้วนำคนตายใส่ลงไปในโลง เก็บไว้ในบ้านของผู้ตาย 2-3 คืน ซึ่งชาวเลเรียกว่า “เผ่าศพ” จะมีการขับร้องพรรณนาถึงความดีที่ผู้ตายได้สั่งสมไว้ จากนั้นนำไปฝังในหลุมลึกประมาณ 2 เมตร ซึ่งบริเวณที่ฝังศพของชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์ในปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณอ่าวแม่ยาย ทางทิศตะวันออกของเกาะสุรินทร์เหนือ ก้องได้เล่าให้ฟังว่า “มอเกินเราเวลาฝังศพคนตายลงไปในหลุม เขาไม่ใช้ฝังแต่คนตาย เขาจะฝังเสื้อผ้า ของกิน ของใช้ของคนตายทั้งหมดลงไปในหลุมด้วย เพราะมอเกินเราเชื่อกันว่าถึงแม้ว่าตายแต่ไม้ได้หมายความว่าอดตาย เหมือนศพไหนที่เป็นเด็กเล็กๆ พ่อแม่จะทำของเล่นฝังลงไปให้ด้วย บางคนที่มีเรือเขาจะพันเรือเป็นท่อนๆ ฝังลงไปให้ด้วยเขาไม่เอาไว้ คนตายจะได้ไม่ต้องไปทำใหม่ เสร็จแล้วเอาดินกลบให้แน่นแล้วเอาต้นไม้ชนิดไหนก็ได้มาปลูกบนหลุมศพเป็นการจำ เพราะถ้านานๆไปจะลืม และต้นไม้ที่ปลูกจะช่วยให้

คนที่ตายไม่ต้องเป็นห่วงลูกหลานมากนัก ถ้าต้นไม้งอกงามแสดงว่าลูกหลานทุกคนมีความสุขดี ไม่ต้องเป็นห่วง ยกเว้นหัวหน้าเผ่าถ้าเกิดว่าตายไปเขาจะเอา “ไมโลโบง” ปักหัวหลุมท้ายหลุม” ไมโลโบง คือรูปแกะสลักด้วยไม้เปรียบเสมือนเป็นบรรพบุรุษของชาวเลที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาวเลที่ยังคงยึดถือปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้คือการเคารพเชื้อฟิงผู้อาวุโส ผู้อาวุโสภายในชุมชนชาวเลที่เขาทุกคนจะต้องให้ความเคารพ และเชื้อฟิงในการสั่งสอน ได้แก่ หัวหน้าเผ่า แม่ทานหรือหมอดำแย และรวมถึงคนแก่ทุกๆคน เพราะชาวเลเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือ ดูแลให้พวกเขา มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย และเมื่อเขาตายไปเขาจะเป็น “โต๊ะ” หรือผีบรรพบุรุษเช่นกัน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่เขาออกทะเลได้แต่ทะเลมา ชาวเลทุกคนจะต้องแบ่งเนื้อเต่าส่วนหนึ่งให้กับผู้อาวุโสเหล่านี้

พวกเขาเชื่อว่าการให้เนื้อเต่า เป็นการให้ความเคารพ เพราะปกติเต่านั้นจะใช้ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีกรรมลอยเรือ และเต่ายังเป็นอาหารที่ใช้เช่น ไหว้ผีและวิญญาณอีกด้วย

10. ศิลปะและการบันเทิง

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์ มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย วัฒนธรรมทางด้านศิลปะที่ทำให้สังคมภายนอกได้ชื่นชมกันนั้น พบเห็นได้ไม่มากนัก ไม่ว่าจะเป็นด้านขีดเขียน วาด ปั้น ตกแต่ง แกะสลัก หรือสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ก็ไม่มี จะมีสิ่งประดิษฐ์และรูปแกะสลักบ้างก็ในช่วงพิธีกรรมลอยเรือเท่านั้น ซึ่งได้แก่ สัญลักษณ์แทนบรรพบุรุษของเขาที่เรียกว่า ตัว “อึบาบ อึบุม” ซึ่งผู้ชายทุกคนช่วยกันแกะสลักจากไม้ อึบาบนั้นเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษที่เป็นผู้ชาย ส่วนอึบุมจะเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษที่เป็นผู้หญิง แล้วนำไปปักข้างศาล “ไมโลโบง” ซึ่งชาวเลทุกคนจะช่วยกันสร้าง เป็นการจำลองบ้านชาวเลให้มีขนาดเล็กเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยของผีบรรพบุรุษของตน ชาวเลจะใส่สิ่งของเพื่อใช้ในการเช่น ไหว้ในศาลไมโลโบงนี้ นอกจากนี้แล้วเรายังสามารถพบงานศิลปะของชาวเลได้อีกอย่างหนึ่งในพิธีลอยเรือคือเรือ “กาบางแลลอย” ซึ่งเป็นเรือขนาดเล็กยาวประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้ใส่สิ่งของต่างๆ เช่น ขนมนชนิดต่างๆ เส้นผม เล็บ แล้วนำไปลอยในทะเล

ด้านการจักสาน ผู้หญิงชาวเลจะใช้เวลาว่างจักสานใบเตยป่า เป็นกระจุก เรียกว่า “อึทุม” ซึ่งมีรูปทรงต่างๆ มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม และทรงกลม เพื่อเอาไว้ใส่สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ หรือนำไว้จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวบนหมู่เกาะสุรินทร์ รวมทั้งการจักสาน เสื่อ ซึ่งเรียกว่า “ตะกั้น” เอาไว้ใช้ภายในครอบครัวอีกด้วย

ส่วนศิลปะด้านการดนตรีและการบันเทิงในลักษณะของศิลปะพื้นบ้านหรือ การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ รำวงชาวล และร้องเง็ง แต่ลักษณะท่ารำของชาวลบนหมู่เกาะ สุรินทร์นั้น จะมีความแตกต่างจากท่ารำของชาวมุสลิม คือ ร้องเง็งของชาวลจะไม่นิยมรำกันเป็น คู่ชาย-หญิง แต่จะรำกันเป็นวงกลมหลาย ๆ คน โดยมีบทเพลงที่ใช้ร้องกันเพียง 5-6 เพลงเท่านั้น ชาวลบนเกาะสุรินทร์สามารถรำรำได้อ่อนช้อยสวยงาม ส่วนผู้ชายก็มีความสามารถในการตี กลองรำมะนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากบทเพลงที่ใช้ร้องรำเพื่อความสนุกสนานแล้วชาวลยังมี บทเพลงรำรำเพื่อขับไล่ผีร้าย เรียกว่า “เพลง คูลาวันเด” และมีเพลงกล่อมเด็ก เรียกว่า “เพลง ติมังลมายา” บทเพลงกล่อมเด็กของชาวล ซึ่งเรียกว่า “เพลง ติมังลมายา” นั้นมีความหมายใน ทำนองการรำพันและบรรยายของลูกที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับพ่อแม่ถ้าไม่ได้รับการเลี้ยงดูอุ้มชูก็จะ ต้องตาย พ่อแม่นั้นต้องมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก มือที่อุ้มลูกไปพลง ไกวเปลไปพลง บอกถึงสภาพ ชีวิตที่ว่าแห้วขาดที่พึ่งชาวลเล่ากันว่าบทเพลงนี้มีความหมายซาบซึ้งมาก ถึงขนาดที่ได้ยินเพลงนี้ บางคนก็ถึงกับแอบไปร้องไห้ก็มี ซึ่งมีเนื้อเพลงย่อ ดังนี้

.....ติมังลมายา ลายังลากังลานาดิลา ยัง ลายังนิลาติ บู โหรงมลา ยัง ติมังลมายา ตี
งาลากังลานา ละบะสาหรััง ลิงะละบะสาหรััง ดิบะโห่งนะระตั้ง ติมังลมายา อิโปกะหังคะเส
งิบูตะกะเสโหย ปะปาตะสา ยัง เบะโอยติมังลมายา อิดูสะกิง ลานาดิตะปา ดิดูสะตะปา ดิยวานะงิ
ลา อิมังนกลมายา.....

นอกจากนี้แล้วชาวลยังมีเพลงที่ขบถร้องกันอีกเพลงหนึ่งคือ เพลง “ซัมปันกาโยฮ์” (เรือพาย) ความหมายของเพลงสะท้อนความรู้สึกจากส่วนลึกของชีวิต และสะท้อนจิตวิญญาณที่ รักอิสระของพวกชาวล มีเนื้อเพลงและคำแปล ดังนี้

.....ตัง ตัง มาตาอารี ตัง ซิยักล ดูวา รยาริ บาปา ยาโวส มูนุง มาดารี บุรง
ตรีบัก บาลิ ฮารี กาโยฮ กาโยฮ ๆ ๆ ๆ ลิงะ ปูเลา ด๊ะฮ.....

.....สูงซัน สูงซัน ดวงตะวัน สูงซันหนึ่งคืบกับสองนิ้ว ไกลแค่ไหน ไกลแค่
ภูเขา มะดารี นกบินกลับในชั่ววัน พาย พาย ๆ ๆ ๆ จอดเรือที่เกาะแล้ว.....

การร้องเพลงต่างๆ เหล่านี้ ชาวลบนเกาะสุรินทร์จะร้องกันทุกวันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขณะดื่มสุรา เมื่อเมาสุราจะใช้ถึงน้ำมัน หรือไม้กัจจาม ชาม เคาะให้เป็นจังหวะ ส่วนเพลงกล่อม เด็กนั้น จะได้ยินเฉพาะบ้านที่มีย่าหรือยายเลี้ยงหลานเท่านั้น เพราะเพลงเหล่านี้ร้องได้เฉพาะคน แก่ ซึ่งนายคารก็เล่าให้ฟังว่า “เพลงกล่อมเด็กทุกวันนี้ร้องได้ไม่กี่คน ลืมกันหมดแล้ว เมื่อสมัย ก่อนมีเป็นสิบ ๆ เพลง ป่านนี้เหลือ 2-3 เพลงได้”

ตอนที่ 2 การสื่อสารการศึกษาของชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์ในด้านวิธีการสื่อสาร สื่อที่ใช้ในการสื่อสาร และประเภทของการสื่อสาร

1. การถ่ายทอดด้านการดำเนินชีวิต

1.1 การถ่ายทอดด้านการประกอบอาชีพ ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์นั้นประกอบอาชีพด้วยการหาของป่าและจับสัตว์น้ำจากท้องทะเลบริเวณเกาะแก่งต่าง ๆ รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ในบางครั้งก็ออกไปทำมาหากินบริเวณชายแดนไทย-พม่า หรือบริเวณหมู่เกาะสิมิลันทั้งนี้เพราะมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า และชาวเลก็สามารถไปมาระหว่างไทย-พม่าโดยไม่ผิดกฎหมายใด ๆ ทั้งนี้เพราะชาวเลเป็นชนกลุ่มน้อย ไม่มีสัญชาติ การหาของป่าที่สำคัญคือ น้ำผึ้ง ส่วนสัตว์น้ำที่หาได้จากท้องทะเลได้แก่ หอยและปลาชนิดต่าง ๆ กุ้งมังกร ปู และปลิงทะเล เมื่อหามาได้แล้วจะนำไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าแม่ค้าในจังหวัดระนอง หรืออาจจะใช้การแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของบริโภคอย่างอื่นแทน เช่น ข้าวสาร น้ำตาล พริกแห้งเกลือ หอม กระเทียม น้ำมัน น้ำปลา เป็นต้น แต่ถ้าหากได้ปลาไม่มากนักก็จะนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้าสวัสดิการ ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ การประกอบอาชีพของชาวเลนั้นยังคงใช้วิธีการแบบดั้งเดิม เช่น การใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัวคือ พ่อ หรืออาจจะเป็นลูกชายที่สามารถช่วยเหลือพ่อได้แล้ว ชาวเลนั้นจะถ่ายทอดการทำมาหากินให้กับลูกของตนตั้งแต่ยังเด็ก ซึ่งลุงซาลาม้าเล่าให้ฟังว่า "ในบ้านมอเก้นพ่อต้องเป็นคนหาของมาเลี้ยงลูก ๆ คนชายก่อนแต่งงานนั้นพ่อต้องหัดให้ทำเรือให้เป็น ทำพวกเครื่องมือแทงปลา แทงเต่า ให้เป็นไม่พนั้นเอาเมียไม่ได้ เด็กชาย ๆ พอเท่า ๆ ไอ้กุง (กุงเด็กชายอายุประมาณ 7-8 ปี หลานของลุงซาลาม้า) พ่อจะพาติดเรือไปหากินด้วย เหมือนเราพ่อพาไปตั้งแต่เท่า ๆ ไอ้กุงเหมือนกัน เวลาไปหากินไปที่หนึ่งหลายๆ คนเป็นพี่น้องกันบ้าง เป็นคนในหมู่บ้านเองบ้าง 10 คนได้ คนไหนมีลูกชายก็มักจะเอาไปกัน ไปที่หนึ่งๆ 2-3 สัปดาห์ไปแถวเกาะแก้วบ้าง(เกาะแก้ว หมายถึง หมู่เกาะสิมิลัน ซึ่งประกอบไปด้วยเกาะต่าง ๆ 9 เกาะ คำว่า "สิมิลัน" แปลว่า เกาะ) แถว ๆ พม่าบ้าง ไปกับเรื่องมอเก้นนี้แหละ เด็ก ๆ พ่อได้จำไปด้วยแรก ๆ ก็มันทำอะไรไม่ได้ก็บอกให้มันจำ ๆ ไว้ก่อน ซี้ให้มันแล้วแถว ๆ หินกอง ที่มีน้ำเชี่ยว ๆ ปลามาก ปลามันขึ้นมาเล่นน้ำ บางทีในอ่าวแม่ยาย (อ่าวแม่ยาย อ่าวขนาดใหญ่ที่สุดบนเกาะสุรินทร์เหนือ) เวลาคลื่นเงียบ ๆ ตอนหัวค่ำกับตอนหัวรุ่ง ปลามันชอบกินเบ็ด"

จากการบอกเล่าของนายซาลาม่า พบว่า ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดการประกอบอาชีพให้กับเด็กนั้น คือพ่อ แต่ในบางครั้งเด็ก ๆ เหล่านี้ก็จะติดตามเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ไปทำมาหากิน เช่นเดียวกับเด็กหลายคนที่ไม่มีพ่อ แต่ส่วนใหญ่เด็ก ๆ เหล่านี้ชอบที่จะไปทำมาหากินกับญาติพี่น้องของตนเองมากกว่ากลุ่มเพื่อนบ้าน การสอนให้เด็กรู้จักการประกอบอาชีพนั้นจะเริ่มจากอายุประมาณ 7-8 ปี และจะเน้นการถ่ายทอดการประกอบอาชีพ ให้กับลูกชาย ในช่วงแรกนั้นจะบอกให้ฟัง ชี้นะให้ดูของจริง แล้วบอกให้ลูกจดจำไว้ แต่เมื่อ ลูกโตขึ้นพ่อแม่จะหัดให้ลูกทำซึ่งลักษณะของการถ่ายทอดดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดให้กันระหว่างบุคคล (personal communications) ส่วนการถ่ายทอดในลักษณะของการฝึกหัดเช่น การแทงปลา และการมเหยนั้น ก้อง ลูกชายลุงซาลาม่า อายุ 24 ปี เล่าให้ฟังว่า "ผมแทงปลาเป็นเพราะปู่กับพ่อผมหัดให้ ตอนเด็ก ๆ ผมชอบไปแทงปลากับปู่ผม ปู่ชอบพาผมไปแลเวลาแกแทงปลา ตอนแรก ๆ ทำไม่เป็นคำลงไปแลว่าเขาแทงหรือ พอตอนหลังปู่หัดให้จับแหลม หัดให้จับชুম ปู่บอกว่าถ้าแทงปลาเวลาเราอยู่ใต้น้ำ ให้ใช้แหลมแทง แต่ถ้าเราอยู่บนเรือ บางทีแถวน้ำตื้น ๆ เราใช้ชুমแทง ผมคำลงไปแทงปลากับปู่ แล ๆ หินกองแค่ว่า กับเกาะสุรินทร์ได้ ปู่บอกให้เงียบ ๆ คำตามปลาไปเรื่อย ๆ ถ้าอยู่ใกล้ ๆ แลได้เลยแต่ถ้าอยู่ไกล คำ ตามไปเรื่อย ๆ พอได้จึงหะแวงเลย แต่จับแหลมให้แข็งแรงอย่าให้ยาวอย่าให้สั้นเกินไปเลย"

กรณีการถ่ายทอดวิธีการแทงปลาที่ก้องได้รับนั้น ปู่เป็นคนถ่ายทอดให้ปู่ของก้องนั้น ชื่อว่า "ลุงมีร่า" เป็นพ่อของลุงซาลาม่าและเคยเป็นอดีตหัวหน้าเผ่ามอเก็นบนเกาะสุรินทร์ด้วย ปู่จะถ่ายทอดให้ตั้งแต่การนำก้องติดเรือไปทำมาหากิน ในตอนแรกนั้นก้องต้องสังเกตวิธีการแทงปลาของปู่ก่อน แล้วจึงเริ่มต้นหัดจับเครื่องมือในการแทงปลา หลังจากนั้นจึงคำลงไปหัดแทงปลากับปู่ใต้น้ำ การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะเช่นนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการเชื่อมโยงของ Edward Lee Thorndike เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (learning by doing) เช่นเดียวกับการมเหย การถ่ายทอดวิธีการมเหยของชาวเลให้กับลูกนั้น เป็นหน้าที่สำคัญของผู้ชายที่ต้องการเลี้ยงครอบครัว การมเหยนั้นชาวเลจะไปกันเป็นกลุ่มๆ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มญาติพี่น้องกัน โจ๊กลูกชายคนสุดท้ายของลุงซาลาม่าเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า "ผมหัดคำหอยมาตั้งแต่เด็ก ๆ เหมือนกันเท่า ๆ ไอ้เจดีย์ ไอ้กั้ง (เจดีย์ ชื่อเด็กผู้ชายเกิดพร้อม ๆ กับกั้งอายุประมาณ 7-8 ปี) พ่อผมหัดให้บ้าง บางทีถ้าไปกับคนอื่นเขาหัดให้เหมือนกันแหละ เวลาเขาไปคำหอยกันเขาไปเป็นพวก ๆ 10 กว่าคนได้ ถ้ายังว่ายน้ำ คำน้ำไม่แข็งแรงเขาไม่ให้คำก่อนแลคนอื่นเขาคำก่อนเขาบอกเราว่า คำหอยนั้นคำลำบากมันลึกเป็น 10 วา เขาต้องคำห่างๆ กัน คนแรกคำไปหาคนที่สอง คนที่สองคำไปหาคนที่สาม พอผมคำน้ำว่ายน้ำขับแล้ว พ่อผมพาคำหอย แรกๆ พ่อผมชี้ให้

แล้วหอยมันชอบอยู่ตามซอกหิน โปรงหิน เฟิงหินพอชี้ให้แฉางที่ให้เราใช้โกโก้ (เครื่องมือใช้เขี่ยหอยออกจากซอกหินในขณะดำน้ำ) เขี่ยออกมาแล้วเป็นก้อนหินเป็นปะการัง หรือว่าเป็นหอย พอบอกว่าตามพื้นทรายหอยมันไม่ชอบอยู่ ตอนดำแรก ๆ เวลาอยู่ใต้น้ำพอชี้ให้ผมแล้วหอยมันอยู่ตามที่พินั้น ผมนึกว่าพอผมให้ดำขึ้น ผมดำขึ้นมาพอผมดำตามขึ้นมาบอกว่า กูชี้ให้มึงแล้วหอยมันชอบอยู่ที่พินั้น" ชาวเลทุกคนหัวเราะ

การถ่ายทอดการดำหอยนั้น โจ๊กได้รับการถ่ายทอดจากพ่อและเพื่อนบ้านที่ไปด้วยกัน ในช่วงแรกที่โจ๊กว่ายน้ำ ดำน้ำยังไม่เก่งนั้นขณะที่พ่อและทุกคนดำหอย โจ๊กได้เห็นวิธีการดำหอย แต่เมื่อเติบโตขึ้น พ่อเป็นคนพาโจ๊กดำลงไปดำหอย พ่อจะถ่ายทอดให้โดยการชี้ให้โจ๊กดูว่าหอยมักจะชอบอาศัยอยู่ในที่ ๆ มี ลักษณะอย่างไร บางครั้งพ่อหัดให้ใช้เครื่องมือเขี่ยออกมาดูว่าเป็นหอยหรือว่าก้อนหิน

นอกจากการประกอบอาชีพด้วยการจับสัตว์น้ำจากท้องทะเลที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ยังเลี้ยงชีพของตนด้วยการหาของป่ามาบริโภคภายในครัวเรือน มีเพียงน้ำผึ้งป่าเท่านั้นที่หาเพื่อจำหน่ายจากการพูดคุยกับชาวเล ทราบว่า ผึ้งป่าจะมีมากในช่วงเดือน 4 เดือน 5 ส่วนวิธีการจับผึ้งนั้นน้ำคูนงเล่าให้ฟังว่า พวกชาวเลบนเกาะสุรินทร์หัดมาจากลุงมีรา หัวหน้าเผ่าคนก่อน ส่วนวิธีการถ่ายทอดในการจับผึ้งนั้น น้ำคูนงเล่าว่า

"เวลาเดือน 4 เดือน 5 มอเกินเราขึ้นไปบนเขาไปหาน้ำผึ้ง ผมไหน พ่อไหนต้องบอก ชี้ให้เด็ก ๆ แล้วผึ้งมันชอบทำรังอยู่ตามต้นเตยป่านมรมดี ถ้าต้นไม้ไหนแข็ง ๆ ผึ้งมันไม่อยู่ มันไม่ชอบทำรังอยู่ที่แข็ง ๆ เด็ก ๆ ตัวยังเล็กยังจับผึ้งไม่ได้ เด็ก ๆ ต้องหัดเลอาไว้ เขาจะใช้ไม้ไผ่ทำเป็นคบหลาย ๆ อันแล้วจุดที่รังมันพร้อม ๆ กัน คนใหญ่จะบอกให้เด็ก ๆ นั่งลงผึ้งไม่ขบ แต่ถ้าเป็นตัวต่อมันขบ"

จากการบอกเล่าของน้ำคูนงเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดการจับผึ้งป่าของชาวเลนั้น พบว่าวิธีการจับผึ้งป่าเป็นวิธีการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ คือ เริ่มต้นจากการที่พ่อหรือญาติจะบอกให้เด็ก ๆ รู้ว่าการที่จะหาน้ำผึ้งป่านั้นต้องหาในเดือน 4 เดือน 5 จากนั้นพ่อจะพาเข้าไปในป่า พ่อหรือบางครั้งอาจจะเป็นผู้ชายคนอื่น ๆ หรืออาจจะเป็นญาติ ๆ กัน บอกพร้อมกันชี้ให้ดูว่าผึ้งมีการทำรังอยู่ในลักษณะอย่างไร ส่วนวิธีการจับผึ้งนั้นเด็ก ๆ ได้สังเกตขณะที่ผู้ใหญ่จับผึ้ง บอแน้น (หลานชายลุงซาลามี) ซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับก้อง เล่าให้ฟังขณะที่ผู้ใหญ่เดินเข้าไปในป่ากับกลุ่มชาวเลเพื่อหารังผึ้งว่า...

"ผมหัดจับผึ้งเมื่อใหญ่แล้ว พ่อเฒ่า (พ่อของแม่ หรือตา) ผมหัดให้แรก ๆ ก็ตามเขาไปแลเวลาเขาจับผึ้ง เขาจับพันหรือ พอดอนหลังไปจับกับพ่อเฒ่าแกหัดให้รับน้ำผึ้งเวลามันไหล"

จะเห็นได้ว่าบอแนนนันได้รับการถ่ายทอดวิธีการจับฝิ่งป่าจากผู้ชายคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านโดยเขาจะบอกให้ฟัง บอแนนต้องใช้วิธีการสังเกตวิธีการเอาไว้ แต่เมื่อไปจับฝิ่งกับตา ๆ ก็จะทำให้เขาช่วยเหลือในขั้นตอนง่าย ๆ ก่อน เช่น ช่วยส่งเครื่องมือ ช่วยเก็บน้ำฝิ่งจากรัง เป็นต้น เพราะฉะนั้นผู้ที่ถ่ายทอดวิธีการจับฝิ่งป่าในกรณีของบอแนนนันมีทั้งเพื่อนบ้านและตา แต่การถ่ายทอดของเพื่อนบ้านนั้นได้เพียงการสังเกตขณะที่เขาจับฝิ่ง แต่การถ่ายทอดของตาจะใช้วิธีการบอกและหัดให้ทำ นั่นคือการหาของป่า และการจับสัตว์น้ำจากท้องทะเลของชาวเล แต่การที่จะประกอบอาชีพได้นั้นชาวเลจะต้องมีความรู้ในการสร้างเครื่องมือและสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ได้รวมไปถึงการสร้างเรือเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้วย ลุงชาลามีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"ชาวมอเก้นบนเกาะสุรินทร์เมื่อก่อนตอนที่พ่อผมเป็นหัวหน้าเผ่า นั้น เราอยู่กันที่ปากจก เกาะพระทอง พอตอนหลังย้ายมาอยู่บนเกาะสุรินทร์ พ่อผมก็เป็นหัวหน้าเผ่าแก่หัดให้พวกผมทำเครื่องมือ พวกซุม แหลม กะเอหวาด แป๊ะต็อก ลอนไหรันผมหัดมาจากพ่อผม แล้วพ่อผมทำเป็นผมก็เอามาบอกให้เด็ก ๆ ปานนี้ หัดให้แะให้มันทำได้ เวลาเราสอนมันทำผมทำให้มันแล บอกมันไปด้วยว่าตรงนี้ใช้เชือกผูกพันหรือให้มันแน่น"

การทำเครื่องมือในการประกอบอาชีพนั้นชาวเลได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษตั้งแต่หัวหน้าเผ่าคนก่อนและถ่ายทอดให้เฉพาะเด็กผู้ชายเท่านั้นอย่างที่ลุงชาลามีเล่าให้ฟังว่าตอนแรกนั้นทำให้ดูพร้อมทั้งอธิบายด้วยว่าขั้นตอนตรงนี้ทำอย่างไร ผูกอย่างไรจึงจะแข็งแรง วันหนึ่งผู้วิจัยมีโอกาสดูพบชายได้ ผู้ชายวัยกลางคนจากการสอบถามนายไล่เพ็งย้ายมาจากเกาะย่านเชือก ประเทศสหภาพพม่า เพิ่งมาอยู่บนเกาะสุรินทร์ได้ 5 เดือน นายไล่กำลังทำเครื่องมือเจาะหอยที่เรียกว่า "แป๊ะต็อก" จากการสอบถามถึงสาเหตุที่เขาทำเครื่องมือชนิดนี้ได้มันเขาเล่าให้ฟังว่า... "ผมหัดมาจากพ่อผม ตอนที่ผมอยู่ที่เกาะย่านเชือก พม่า พ่อผมทำพันนี้แหละ ผมเห็นถึงจำเอาไว้ พ่อให้ผมแล แกเอาเหล็กนี้ไปเผาไฟก่อน แกบอกว่าเวลาเราเผาไฟนั้นเราดีมันง่าย ทำให้มันงอก็ได้แกทำให้ผมแล เวลาแกตี แกใช้ฉ้อนตีให้มันงอ แล้วเอามาแช่น้ำให้มันเย็น"

วิธีการทำเครื่องมือเจาะหอยที่นายไล่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อของเขานั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับที่ลุงชาลามีได้รับการถ่ายทอดจากพ่อ คือพ่อจะเป็นผู้ถ่ายทอดให้ การถ่ายทอดนั้นใช้วิธีการทำให้ดูพร้อมทั้งใช้การอธิบายในขณะที่ทำให้ดูด้วย ซึ่งนอกจากจะสร้างเครื่องมือในการประกอบอาชีพแล้ว การสร้างเรือก็ถือได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับชาวเลมาก ซึ่งนอกจากใช้เป็นพาหนะในการประกอบอาชีพแล้ว บางครอบครัวยังใช้เป็นที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับเพิงพักชายหาด เรือที่ชาวเลใช้ในการประกอบอาชีพนั้นแบ่งออกเป็น 2

ประเภท คือ เรื่อง่าม หรือเรือใหญ่ซึ่งชาวเลเรียกว่า "กาบางขอลาย" และเรือแจว หรือเรือเล็ก เรียกเป็นภาษาชาวเลว่า "กาบางซาพัน" การสร้างเรือนั้น ชาวเลได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษของตน ปัจจุบันนี้มีเรื่อง่ามให้เห็นบนเกาะสุรินทร์เพียง 6 ลำ เท่านั้น ซึ่งลุงดาร์ก็หัวหน้าเผ่าได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังขณะที่ผู้วิจัยสังเกตการสร้างเรื่อง่ามของชาวเลว่า

"เรื่อง่ามนั้นเป็นเรือสมัยโบราณของชาวเลแถว ๆ นี้แค่เรือแจวนั้นเป็นเรือของคนแจกมอเกินเราเอาแบบเขามา พี่ผมแกเป็นหัวหน้าเผ่าคนก่อนแกหัดให้พวกผมทำ หัดให้ลูกแก ซาลาม้าทำ พอป่านนี้ผมกับซาลาม้าก็ต้องหัดต่อไปยังเด็ก ๆ อีกที เรื่อง่ามในสมัยโบราณใช้ใบพัด ใช้กรรเชียง ต้องมีลม เวลาทำเรือมอเกิน เราทำยาก ไม่มีเลื่อย ไม่มีตะปู คนใหญ่ ๆ ทุกคนต้องหัดให้ลูกชายทำเรือให้เป็น ถ้าทำเรือไม่เป็นมีลูกมีเมียแล้วลำบาก ไม่มีเรื่องมอหยอ แทงปลาเหมือนไอ้ก๊อง ไอ้โจ๊กลูกซาลาม้า พ่อมันหัดให้ เราหัดเวลามันใหญ่แล้ว เล็ก ๆ มันจับกะปิ๊ะ (ขวาน) จับแม่๊ะ (เครื่องมือขุดเรือ) ไม่ซบ แต่บอกให้มันแกลเอาไว้ เหมือนแรก ๆ เวลาเขาเลือกไม้ทำเรือก็ต้องแนะให้มันรู้ว่าต้องเลือกไม้ให้ต้นมันโค้ง ๆ นิด เรือมันถึงจะสวย พอโค่นลงมาแล้วมอเกินทุกคนช่วยกันดึงไม้ลงมาจากเขา เด็ก ๆ ก็ช่วยด้วยเหมือนกัน เวลาเขาขุดเรือมันเห็นทุกวันเพราะเราขุดกันแค่ ๆ "

การสอนให้ลูกทำเรือ ตามที่หัวหน้าเผ่าเล่าให้ฟัง และจากการสังเกตของผู้วิจัยนั้น ชาวเลได้รับการถ่ายทอดมาจากครั้งบรรพบุรุษ คือตั้งแต่หัวหน้าเผ่าคนก่อน แต่พอมาถึงในปัจจุบันเรื่อนั้นก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งนี้ เพราะชาวเลมีการติดต่อกับคนภายนอกมากขึ้น การได้เห็นเรือของชาวประมง เรือของอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะสุรินทร์ ทำให้ชาวเลคิดหาวิธีการใหม่ ๆ มาทำให้เรือของตนนั้นมีความทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น ใช้เครื่องยนต์แทนการกรรเชียง หรือแทนการใช้แรงลม ประกอบกับชาวเลได้รับการช่วยเหลือจากนายทุน ในจังหวัดระนองโดยซื้อเครื่องยนต์ให้ชาวเลไปประกอบอาชีพแต่เมื่อได้ปลาได้หอยมาก็เอาไปขายให้กับนายทุนคนนั้นๆ การถ่ายทอดนั้นชาวเลจะหัดให้ลูกชายของตนทำเรือเมื่อลูกโตพอที่จะจับขวานจับเครื่องมือขุดเรือได้แล้ว แต่จะให้ลูกสังเกตวิธีทำหรือสอนจากเรื่อง่าม ๆ ก่อน เช่น การชี้แนะให้ลูกดูลักษณะของต้นไม้ที่สามารถนำไปทำเรือได้ ดังนั้นการถ่ายทอดนอกจากจะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าเผ่า ของพ่อแล้ว ชาวเลยังสังเกตจากบุคคลภายนอกชุมชนของตนเองด้วย ได้แก่ ชาวเลบนเกาะย่านเชือก ของประเทศสหภาพมา

ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการได้พบเห็นชาวเลหลายคนกำลังใช้ใบมะพร้าวจุดไฟแล้วนำไปไว้ใต้ห้องเรือของตน สอบถามดูพบว่า เป็นการเผาให้ตะไคร่น้ำหลุดออกจากเรือ เพราะถ้ามีตะไคร่น้ำจับมาก ๆ ทำให้เรือแล่นช้า ไม่เหมือนกับเรือของอุทยานฯ หรือของหน่วยประมงไม่มีตะไคร่น้ำจับเพราะเขาทาสีกันเพียงเจาะเรือด้วย ชาวเลเหล่านั้นเล่าให้ฟังว่า..

"ผมเห็นเขาทำพื้นนี้กันตั้งแต่ผมเด็ก ๆ คนที่มีเรือเวลาตะไคร่น้ำจับมาก ๆ เขาก็ใช้วิธีเผาพื้นนี้ เขาบอกผมว่าเผาให้ตะไคร่น้ำออกจากเรือ เวลาเขาทำไอ้ไทรเขาเอามาทำแถว ๆ นี้ เหมือนขูดเรือก็เอามาขูดแถวนี้ผมเห็นมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว"

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเด็ก ๆ ชาวเลได้มีโอกาสเห็นวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขูดเรือ การเผาเรือเพื่อทำลายตะไคร่น้ำ จากการกระทำของผู้ใหญ่ เพราะชุมชนชาวเลมีขนาดเล็กจะกระทำสิ่งใดก็จะนำมาทำในบริเวณหมู่บ้าน ทำให้เด็กๆ เห็นและจดจำวิธีการได้เช่นเดียวกับการใช้ไม้เกลาเรือแจวของตนเองให้เรียบ โจ๊กบอกว่าเขาเห็นคนในหมู่บ้านทำกันอย่างนั้นตั้งแต่เขาเด็ก ๆ แต่เมื่อโตเป็นหนุ่มพ่อหัดให้ พ่อหัดให้ใช้กะปิยะ หัดให้ใช้ไม้เกลาเรือ พ่อบอกว่าไม้เกลาทำให้เรือเรียบ แต่ตอนขูดนั้นใช้กะปิยะ กับอะจ๊ย (เครื่องมือขูดเรือ)

1.2 การถ่ายทอดด้านอาหารการกิน อาหารหลักที่ชาวเลบนเกาะสุรินทร์บริโภค นั้น คือ ข้าว ซึ่งได้มาจากการซื้อจากจังหวัดระนองบ้าง นักท่องเที่ยวนำมาบริจาคบ้าง แต่ส่วนใหญ่ได้จากการแจกโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ เพราะมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อชาวเลขึ้น ส่วนอาหารที่ชาวเลนำมาปรุงเป็นกับข้าว นั้น ได้แก่ อาหารที่ได้มาจากท้องทะเลและได้จากการเก็บของป่า อาหารที่ได้จากท้องทะเล ได้แก่ หอย และปลาชนิดต่าง ๆ รวมทั้งเพรียงทราย หอยที่ชาวเลนำมาปรุงเป็นอาหารนั้นไม่ได้ด่าลงไปเก็บได้ท้องทะเลเล็ก หอยประเภทนี้จะอยู่บริเวณโขดหินต่าง ๆ ที่มีน้ำขึ้นถึง ได้แก่ หอยเงาะ การจะแกะหอยชนิดนี้ออกจากเปลือกได้นั้นจะต้องมีเครื่องมือในการต่อยหอยเรียกว่า "แป๊ะต็อก" นางก้อยภรรยาลุงดาร์ก็เล่าให้ฟังว่า

"เวลาคนชายเขาไปค้าหอยเขาไปกันหลาย ๆ วัน คนหญิงอยู่บ้านไม่มีกับข้าวทำให้ลูกกิน ก็ชวนกันไปเจาะหอยเงาะ เวลาไปก็พาเด็ก ๆ ที่ว่ายน้ำจับแล้วไปด้วย มันพอได้ช่วยแม่มัน ไปกันหลาย ๆ คน เต็มเรือเลย (ประมาณ 20-30 คน) ชวนกันไปถ้าไปเจาะหอย เราชวนกันแต่คนหญิง ๆ บางทีชวนเด็กหญิง ๆ ไปด้วย แต่ต้องว่ายน้ำเป็น ถ้าไปแค่ ๆ ไปกันมาก ๆ แต่ถ้าไกล ๆ ไปกันแต่พี่น้องกัน พอไปถึงแถวหินที่มีหอยต้องโดดลงจากเรือเด็ก ๆ ก็โดดตามลงไป แล้วใช้แป๊ะต็อกต่อยให้เปลือกมันแตก แล้วใช้ปลายแหลมของแป๊ะต็อกเขี่ยเนื้อหอยออกมา เราแรก ๆ ตามเขาไปเที่ยว ไปเห็นเขาเจาะหอย พอตอนหลังแม่หัดให้ บางทีคนอื่นที่เขาไปด้วยหัดให้ เขาบอกว่าทำพื้นนั้น เขาทำให้เราเลบอกเราไปด้วย เราต้องจำด้วยใจ"

สิ่งที่นางก้อยได้รับการถ่ายทอดมานั้นเป็นวิธีการเจาะหอย ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากแม่และเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ การสอนของแม่นั้นจะใช้การอธิบายในขณะที่ทำให้ดูไปด้วยฝึกหัดให้สามารถใช้เครื่องมือในการหาหิน ในช่วงที่ยังเป็นเด็กนั้น เด็ก ๆ ติดตามผู้ใหญ่ไป เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องสนุก การไปทำมาหากินกันครั้งละหลาย ๆ คนทำให้เด็กเห็นว่าสนุกสนาน และหากอยู่กับบ้านก็ไม่มีเพื่อนเล่น จึงต้องตามแม่และกลุ่มเพื่อนบ้านไป เช่นเดียวกับ

การหาเพรียงทราย ซึ่งจะชอบอาศัยอยู่บริเวณชายหาดเวลาน้ำทะเลลดลงช่วง 1 คำ - 2 คำ การหาเพรียงทรายนั่นจะใช้เครื่องมือที่เรียกว่า "กะเอหวาด" ลักษณะเป็นไม้หวายยาวประมาณ 1 ศอก ขึ้นตอนแรกนั้นแม่จะชี้ให้ลูกดูถึงลักษณะของรูเพรียงทรายว่ามันจะมีรอยบุ๋มลงไป ในทราย 2 รู ให้ใช้กะเอหวาดแทงลงไประหว่างรูทั้งสองแล้วใช้มือขุดตามรอยไม้ นั่นก็จะได้เพรียงทราย แม่จะให้ลูกใช้มือขุดลงไป เด็ก ๆ มีโอกาสได้เห็นการใช้เครื่องมือ แม่ชี้แนะให้ลูกสังเกตและให้ทดลองทำดู การหาเพรียงทรายจะหากันบริเวณชายหาดหน้าหมู่บ้าน เด็ก ๆ ทุกคนมีโอกาสดูเห็นวิธีการหาเพรียงทรายอย่างใกล้ชิดและบ่อยครั้งมาก

ส่วนการหาของป่ามาทำเป็นอาหารนั้นก็ถือได้ว่าเป็นงานของผู้หญิงเช่นกัน จากการสำรวจพบว่าชาวเลจะหาของป่ามาบริโภคอยู่เพียงไม่กี่อย่างได้แก่ มัน เผือก ยอดผักชนิดต่าง ๆ เช่น ยอดผักหวาด ยอดละโอน ยอดเต่าร้าง ยอดหวาย ยอดขี้เหล็ก เป็นต้น รวมไปถึงการเก็บผลไม้ป่าบางชนิดมากิน ได้แก่ มะม่วงป่า ลูกหว้า เป็นต้น การหาของป่ามาบริโภคนั้นเป็นงานของผู้หญิงเพราะไม่ต้องใช้กำลังกายมากนัก มีเชื้อยะ น้องสาวลุงซาลาม้าเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"บนเกาะสุรินทร์ ชาวมอเก็นเราเก็บยอดผักจากในป่ามาทำแกง บางทีก็ขุดมันขึ้น ขุดกลอยมากิน เวลาไปในป่าไปกันหลาย ๆ คน มีเชื้อยะรู้ว่าไปไหนกินได้ไปไหนกินไม่ได้ แม่บอก บางวันแม่ไม่ไปก็มีคนอื่น ๆ เขาบอก แม่ชี้ให้แลแถบอกให้จำไว้ต้นกับใบมันอยู่พื้นที่ถึงมันชอบอยู่ตามที่ในอ่าว มันไม่ชอบอยู่บนภูเขา ดินไม่ดี มันชอบขึ้นตามชายเขาที่ว่าดินดี ๆ เวลาแม่เก็บยอดผักในป่าพวกเราไปช่วย แม่บอกว่านี้เขาเรียกว่า "ยอดผักหวาน" ใบมันเป็นพืชนี่ ต้นมันขึ้นพืชนี่ ให้สังเกตดูต้นมันเอาไว้จำไว้เวลาพบจะได้เก็บไปกินดู" ผู้วิจัยได้มีโอกาสติดตามชาวเลไปขุดมันขึ้นในป่าบริเวณเกาะสุรินทร์เหนือ แถบอ่าวไทรเอน ไปกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้หญิงกับเด็กเสียดเป็นส่วนใหญ่ เด็ก ๆ เดินตามผู้ใหญ่เข้าไปในป่าอย่างซำนิซำนาญ เด็ก ๆ เมื่อไปถึงบริเวณที่มีต้นของมันขึ้นอยู่ ก็ใช้ไม้เขี่ยใบไม้ออก แม่ก็ใช้เหล็กขุดลงไปสักประมาณ 1 เมตรได้ การขุดนั้นจะต้องขุดให้มันติดกับดินด้านใดด้านหนึ่งไม่เช่นนั้นมันจะหักได้ง่ายๆ เด็ก ๆ ช่วยแม่คุ้ยดินขึ้นมาจากหลุม นางยะนิง หญิงหม้ายได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"เด็ก ๆ มันชอบตามไปขุดมันขึ้นในป่า บางทีเขาไปเก็บผักมาทำแกงกิน เด็กมันรู้ว่าไปไหนกินได้กินไม่ได้เราบอกมัน เราชี้ให้มันแลแถบอกมันกัน บอกว่ามันชอบอยู่ที่ ๆ ว่าไม่สูง (ชายเขา) ดินมันดีบางทีเวลาเราขุดหัวมันขึ้น มันช่วยคุ้ยดินขึ้นมา"

การสอนให้ลูกรู้ว่าผักชนิดไหนกินได้กินไม่ได้ นั้น ตามกรณีของนางมีเชื้อยะ และของนางยะนิง จะพบว่าเมื่อแม่เข้าไปในป่าก็จะพาลูกของตนติดตามไปด้วยทุกครั้ง เมื่อพบผักชนิดต่าง ๆ แม่จะเก็บผัก ลูกช่วยแม่เก็บผัก แม่จะใช้วิธีการบอกชื่อของผัก และลักษณะของ

ลำดับ ลักษณะของใบตลอดจนบอกถึง ลักษณะของพื้นที่ ๆ พืชชนิดนั้น ๆ ขึ้นอยู่ ส่วนการ ขุดมันแม่จะให้ลูกช่วยขุดดินขึ้นมาจากหลุม เด็ก ๆ ใช้การสังเกตวิธีการขุดของแม่ เช่นเดียวกับ การเก็บผลไม้ป่าบางชนิดมากิน ได้แก่ มะม่วงป่า ลูกหว้า เป็นต้น บางคนบอกว่าแม่พาไป ยังบริเวณต้นมะม่วงป่า ต้นหว้า แล้วช่วยแม่เก็บ รู้จักว่าลูกมันเป็นอย่างไร ดันมันอยู่ ตรง ไหน แม่บอกว่ากินได้ เอาไปแคงส้มก็ได้

ส่วนวิธีการปรุงอาหารนั้นชาวเลจะปรุงอาหารด้วยวิธีการง่าย ๆ อย่างเช่นหอย ชนิดต่าง ๆ จะนำมาต้มแล้วแกะเอาเนื้อออกมา เปลือกนำไปทำความสะอาดไว้จำหน่ายให้กับ นักท่องเที่ยว แต่หอยที่ไม่ต้องนำมาต้ม กินดิบ ๆ ได้ก็มี เช่น หอยเงาะ ซึ่งชาวเลจะกินดิบ ๆ คือ หลังจากที่แกะออกมาจากเปลือกใหม่ ๆ ก็จะนำมากินกันสังเกตเนื้อหอยบางตัวยังมี ส่วน ของเปลือกที่แตกละเอียดติดอยู่ ส่วนปลานั้นจะนำไปย่างแล้วจิ้มกับพริกแห้งบดพอละเอียดผสม กับเกลือ กับข้าวของชาวเลนั้นจะใช้พริกแห้งและเกลือเป็นเครื่องแกงหลัก เด็ก ๆ เมื่ออยู่บ้าน นั้นเด็กผู้หญิงจะได้เรียนรู้วิธีการหุงข้าวจากแม่ ครอบครัวไหนที่มีย่ามียาย ก็เรียนรู้จากย่าจาก ยาย ส่วนใหญ่เรียนรู้โดยการบอกเล่า และให้ฝึกหัดทำไปกับแม่ หรือกับ ย่ายาย

จากการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้พบว่า การติดต่อกับบุคคลภายนอก เช่น การติด ต่อกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์จึงทำให้ชาวเลนั้นจะกินอาหารเหมือนกับที่พ่อ แม่กินกัน เพราะกับข้าวของชาวเลในแต่ละมีอนั้นมีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นแกง ที่ใช้พริกแห้งบดให้พอละเอียดผสมกับเกลือ ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ในปัจจุบันได้เปลี่ยน มาบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่มีจำหน่ายบนร้านค้าสวัสดิการของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ เสียเป็นส่วนใหญ่ออาหารสำเร็จรูปที่กล่าวถึงนั้น ได้แก่ ปลากระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป โดย เฉพาะอย่างยิ่งบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ชาวเลจะได้รับบริจาคจากนักท่องเที่ยวเป็นประจำ เมื่อได้มา แล้วแม่จะฉีกซองบะหมี่สำเร็จรูปนั้น ๆ ผสมคลุกเคล้ากับข้าวสวยให้ลูกกิน บางครั้งเติมส่วน ผสมที่มีอยู่ในซองบ้าง โดยไม่มีการนำไปต้มให้สุกแต่อย่างใด เด็ก ๆ ที่โตพอหาข้าวกินเองได้ แล้ว ก็จะนำบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปมาคลุกเคล้ากับข้าวของตนเอง จากการสอบถามเด็ก ๆ ตอบว่า แม่บอกให้ทำอย่างนี้ ซึ่งการที่เด็ก ๆ เหล่านี้บริโภคบะหมี่กึ่งสำเร็จ รูปกันในลักษณะดังกล่าว เพราะได้เห็นแบบอย่างการกระทำของแม่ เช่นเดียวกับการทำเครื่องดืมของชาวเล ชาวเลนั้น จะดืมเครื่องดืมซึ่งเขาเรียกว่ากาแพ้นั้น โดยนำข้าวสารไปคั่วจนไหม้ จากนั้นนำไปใส่กระป๋อง นมแล้วเติมน้ำร้อน ใช้ช้อนคนให้เข้ากัน แล้วกรองเอาแต่น้ำเติมน้ำตาลลงไป ชาวเลบอกว่าทำ ให้เด็ก ๆ ดืมโดยเห็นแบบอย่างจากแม่หรือบางครั้งเห็นย่าหรือยายเขาปฏิบัติกัน จำเขาไว้แล้ว นำมาถ่ายทอดให้กับลูก ๆ ส่วนเครื่องดืมอย่างอื่นก็มีเพียงเหล้าขาว (สุรา 35 ดีกรี) ที่ชาว เลดืมกันมากที่สุด ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จากการบอกเล่าของคุณง เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"แต่ก่อนมอเกินเราไม่กินเหล้า พอมาหลัง ๆ นักท่องเที่ยวมันขึ้นมาเที่ยวกันมันให้กิน ถึงกินกันมาเรื่อย ๆ พอตอนนี้อุทยานมันขาย มอเกินเรากินกันหมดเลย"

นอกจากนี้แล้วชาวเลทั่วไปยังมีความเชื่อว่า การดื่มเหล้าชาวนั้นจะทำให้ร่างกายอบอุ่นขณะที่ออกไปในท้องทะเล เด็ก ๆ ถ้ากินเหล้าชาวนั้นช่วยถ่ายพยาธิได้ดี ดังนั้นทุก ๆ วันผู้วิจัยจะพบกับชาวเลนอนเมาเหล้าอยู่กลางชายหาดหน้าหมู่บ้านเสมอ ๆ เงินทองที่ได้มาจากการทำงานหนักก็ไม่มีเก็บหอมรอมริบเอาไว้ใช้จ่ายในคราวต่อไป เมื่อได้เงินมาก็จะนำไปซื้อเหล้าชาวมานั่งดื่มคนเดียว ขณะที่เกิดอาการเมาเหล้าก็จะส่งเสียงดัง คร่ำเพื่อนบ้าน

เด็กชาวเลเมื่ออายุได้ 7-8 ปี ก็จะหัดดื่มเหล้าโดยได้เห็นการกระทำของผู้ใหญ่ของพ่อแม่ ประกอบกับการบอกเล่าของพ่อแม่ที่ว่า การดื่มเหล้านั้นทำให้ร่างกายอบอุ่น ช่วยในการถ่ายพยาธิ เด็ก ๆ เห็นการกระทำของผู้ใหญ่จึงเกิดการเลียนแบบการกระทำนั้น ๆ เช่น จุก หลานสาวลุงดาร์ก็อายุประมาณ 7-8 ปี มักจะหยิบแก้วเหล้าชาวนอกจากลุงดาร์ก็ไปดื่ม โดยที่ลุงดาร์ก็ไม่ได้ห้ามปรามแต่อย่างใด

1.3 การถ่ายทอดด้านสุขภาพอนามัย การเลี้ยงดูบุตรนั้นเป็นหน้าที่สำคัญของผู้เป็นแม่ เมื่อใดที่ลูกของตนไม่สบาย แม่จะพาลูกของตนไปหาหัวหน้าเผ่าเพื่อให้หัวหน้าเผ่าทำพิธีปิดรังควานหรือลงหมอ เพื่อจะถามไปยังผีบรรพบุรุษ หรือผีธรรมชาติว่า เด็กคนนี้เป็นเพราะเหตุอันใด ก็จะได้ออกให้พ่อแม่ไปทำการรักษา เช่น การทำพิธีเช่นไหว้ต่อผีธรรมชาติหรือผีบรรพบุรุษ จากการสอบถามลุงดาร์ก็เล่าให้ฟังว่า

"พี่ชายผมคนก่อนแกเป็นหัวหน้าเผ่าแกสอน ต่อมาให้ผมช่วยดูแลทุกคน ถ้าไม่มีผมลำบาก เหมือนกับพวกยาในป่าไหนพี่ผมบอกให้ฟังว่าเอามาทำพิธี เหมือนโบราณผี เอามาตำละลายกับน้ำให้เด็กอาบ พี่ผมบอก ผมเคยเห็นแกทำ ผมจำมาจากพี่ผมทั้งเพแหละ บางอย่างก็จำได้บ้างเมื่อตอนผมอยู่กับพ่อ พ่อผมแกก็เคยเป็น "ยี่ขงบูตี" แต่พอใหญ่ขึ้นลืมหมด เพิ่งมาหัดจากพี่ผมอีกที"

ดังนั้นจะพบว่า การถ่ายทอดวิธีการรักษาโดยความเชื่อนั้น ลุงดาร์ก็ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแต่เมื่อพ่อเสียชีวิตลง พี่ชายก็รับตำแหน่งหัวหน้าเผ่าต่อจากพ่อ ส่วนลุงดาร์ก็นั้นก็ยังได้รับการถ่ายทอด วิธีการรักษาบางอย่างมาจากพี่อีกด้วย การถ่ายทอดนั้นถ่ายทอดให้กันเฉพาะบุคคลในครอบครัว เช่น จากพ่อไปสู่ลูก จากพี่ไปยังน้อง โดยอาศัยการบอกเล่า การทำให้ดู การมีโอกาสช่วยเหลือในขณะที่พ่อหรือพี่รักษาคนในหมู่บ้าน ทำให้ลุงดาร์ก็ให้เห็น มีการจดจำไว้ ซึ่งเช่นเดียวกับการเป็นหมอตำแยหรือหมอทำคลอด ที่ชาวเลเรียกกันว่า "แม่ทาน" ก็ได้รับการถ่ายทอดกันในลักษณะเฉพาะตัว และเฉพาะคนในครอบครัวเท่านั้น ตามการบอกเล่าของนางก้อย ภรรยาลุงดาร์ก็ผู้เป็นหมอดำแยประจำเผ่าชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์ว่า

"แม่เราเมื่อสมัยก่อนเป็นแม่ทานเหมือนเรานี้แหละ เราเห็นเวลาแกไปเกิดใครเราไปกับแกกันแกใช้ให้เราหิบบองให้หิบบ้าหิบบ้านให้ พอแกตายเราก็เป็นแม่ทานแทนแกเหมือนมีเชื้อะก็เกิดเป็น แม่มันเคยเป็นแม่ทานมาก่อน แม่มันหัดให้เหมือนกัน"

ทุก ๆ วันบนเกาะสุรินทร์ผู้วิจัยจะพบชาวเลผู้หญิงทั้งเด็กและผู้ใหญ่นั่งจับกลุ่มบนชายหาดกลางหมู่บ้านเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ 6-7 คน ผู้หญิงบางคนจะใช้ไม้ไผ่เหลาให้แบนเรียบปลายแหลมซึ่งเรียกว่า "ซีรีบ" แหวกบนเส้นผมขูดบนหนังศีรษะ เพื่อหาหาน้ำเค็ม ซึ่งเป็นตัวแมลงเล็ก ๆ ชอบอาศัยอยู่ในทะเลบริเวณแนวปะการังอันเกิดจากการลงไปเล่นน้ำทะเลบ่อย ๆ ส่วนใหญ่เป็นแม่ที่ทาให้ลูก ผู้ใหญ่หาให้กันก็มีเช่นกัน ผู้หญิงเหล่านี้เล่าให้ฟังว่าต้องหาหาออกจากศีรษะเพราะมันจะทำให้คันศีรษะ และนอกจากนี้ในขณะที่แม่และผู้หญิงคนอื่นนั่งรวมกันเป็นกลุ่มนั้นจะสูบบุหรี่ ซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากการซื้อจากร้านค้าสวัสดิการ อันได้แก่ บุหรี่ยี่ห้อต่าง ๆ ใบจาก และยาเส้น ส่วนบางคนก็ใช้กระดาษ หรือใบตองแห้งมวนยาเส้นเป็นบุหรี่สูบเองหรือไม่ถ้าไม่มีบุหรี่ก็จะเคี้ยวยาเส้น เปล่า ๆ เอาไว้ในปาก จากการพูดคุยกับชาวเล ทราบว่า การสูบบุหรี่หรือการเคี้ยวยาเส้นจะทำให้ ร่างกายอบอุ่น และทำให้ฟันแข็งแรงไม่เป็นโรคเกี่ยวกับฟัน ดังนั้นเมื่อใดที่เด็กปวดฟันแม่ก็จะให้ลูกอมยาเส้นเอาไว้ในปาก ผู้วิจัยพบเด็กหลายคนสูบบุหรี่ด้วยกระดาษ บางคนก็เคี้ยวยาเส้นอย่างกับผู้ใหญ่ จึงพบว่าชาวเลเมื่อมีอายุมากขึ้นจะมีโรคประจำตัว คือ การเป็นโรคหอบหืด ไอ และมีเสมหะ บางคนไอเป็นเลือด เช่น นายไต้ป่วยเป็นโรคควม โรคชั้นรุนแรง จากการสอบถามนายไต้เล่าให้ฟังว่า

"ผมสูบบุหรี่ตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อก่อนอยู่เกาะย่านเชือก พม่า ไม่ใช่สูบบุหรี่แบบนี้สูบบุหรี่พม่า อันใหญ่ๆ ห่อด้วยใบกล้วยหลาย ๆ ชั้น" การสูบบุหรี่ของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์นั้น ในอดีตชาวเลเหล่านี้สูบบุหรี่ที่มวนจากใบตองซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาสูบบุหรี่ที่มียี่ห้อต่าง ๆ เพราะมีการติดต่อกับชนกลุ่มอื่น เช่น การติดต่อกับนักท่องเที่ยว และการมีร้านค้าสวัสดิการของอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะสุรินทร์ ก็มีส่วนทำให้การสูบบุหรี่ของชาวเลเปลี่ยนไปจากเดิม และจากการบอกเล่าของนายไต้แสดงให้เห็นว่า ชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย คือจากเกาะย่านเชือกของพม่ามายังหมู่เกาะสุรินทร์

1.4 การถ่ายทอดด้านการสร้างที่อยู่อาศัย ชาวเลบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ในปัจจุบันส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนหาดทรายโดยสร้างเพิงพักด้วยวัสดุที่หาได้จากในป่า เช่น ไม้ไผ่ ใบเตย ใบค้อ เป็นต้น ส่วนที่อยู่อาศัยอีกลักษณะหนึ่งคือ การสร้างเพิงพักอาศัยอยู่บนเรือ การสร้างที่อยู่อาศัยนั้นชาวเลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีพ ผู้ชายจะมีเมียได้นั้นจะต้องสร้างบ้านให้เป็นไม้เช่นนั้นขอเมียไม่ได้ บ้านของชาวเลบนเกาะสุรินทร์ยังคงยึดถือ

แบบอย่างบ้านชาวเลในอดีตได้อย่างดี จากการบอกเล่าของลุงคาร์ก็เกี่ยวกับลักษณะของบ้านชาวเลในปัจจุบันว่า.....

"บ้านมอเกินเรายังเหมือนตอนที่เรากันแถวๆ อ่าวบอนเล็ก อ่าวบอนใหญ่ (อ่าวซึ่งเป็นที่อยู่เดิมของชาวเล ตั้งอยู่บริเวณเกาะสุรินทร์ใต้) พี่มารีแอกบอกผมว่า แกเอาแบบมาจากเกาะย่านเชือก พม่า แต่แถวเกาะย่านเชือกบางบ้านเขาใช้ใบพร้าว แต่เกาะสุรินทร์ไม่มีใบพร้าวเอาใบเตยใบค้อมาทำแทน"

จากการบอกเล่าของลุงคาร์ก็ บ้านของชาวเลในปัจจุบันนั้นได้รับการถ่ายทอดรูปลักษณะของบ้านมาจากหัวหน้าเผ่าคนก่อน โดยนำแบบอย่างมาจากบ้านของชาวเลบนเกาะย่านเชือก ของประเทศพม่า และได้มีการดัดแปลงมาใช้ใบเตยป่าหรือใบค้อมแทนการใช้ใบมะพร้าว ทั้งนี้อาจจะเพราะบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีใบเตยป่าและใบค้อมอุดมสมบูรณ์และการใช้ใบเตย หรือใบค้อมยังทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น ฝนตกน้ำไม่รั่วไหล เป็นต้น จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้มีโอกาสเห็นชาวเลกำลังสร้างบ้านชื่อนายแห่ง ได้เล่าให้ฟังว่า "ผมกำลังยกบ้านใหม่มันแคบอยู่กันหลายคน นี่กำลังมุ่งหลังคาใช้ใบค้อมมาเย็บแซงแล้วเอามามุงทำเอง เมื่อตอนเด็กๆ เห็นเขาทำกันพันนี้จำเอาไว้ แลๆ ว่าเขาทำกันพันหรือ คนใหญ่ๆ เขาไม่ให้เด็กช่วยทำ เหมือนทำเรือ มันทำยาก บอกให้เด็กแลเอาไว้ แต่ถ้าเด็กใหญ่ๆ เท่าไอ้เจิว (เจิว เด็กผู้ชายอายุประมาณ 11-12 ปี) หัดให้มันเย็บแซง ทำให้มันแล บอกมันว่าเย็บพันนี้ ๆ"

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดการสร้างที่อยู่อาศัยตามคำบอกเล่าของนายแห่งนั้น การถ่ายทอดจะเป็นในลักษณะของการสังเกตวิธีการสำหรับเด็กตัวเล็กๆ เพราะต้องใช้แรงกายมากในการที่จะทำให้บ้านแข็งแรง เมื่อเด็กผู้ชายมีอายุมากขึ้นเช่น เจิวนั้น พ่อก็จะสอนให้รู้วิธีการเย็บแซง (การนำเอาใบเตย หรือใบค้อมมาเย็บให้ติดกันเป็นแถวโดยใช้เส้นหวายหรือเถาวัลย์) วิธีการสอนพ่อจะทำให้ดูแล้วให้ทำตาม หรือบางครั้งอาจจะสังเกตจากการทำของพี่ๆ นอกจากนี้แล้วการสร้างบ้านนั้นชาวเลจะมีความเชื่ออยู่หลายประการด้วยกันเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ เช่น บ้านที่อยู่อาศัยจะต้องเลือกทำเลที่เหมาะสม ไม่มีหลุมมีบ่อ เพราะจะเป็นที่อยู่อาศัยของผีทะเลบ้านทุกหลังจะต้องสร้างในแนวตะวันออก-ตะวันตก บ้านใดบ้านจะต้องสร้างเป็นจำนวนชั้นคี่ ไม่เช่นนั้นจะเป็นบ้านผี จึงเห็นได้ว่าบนขอบประตูด้านบนของบ้านชาวเลทุกหลังจะแขวนกะลามะพร้าวหรือที่เรียกกันว่า "กันกะตอย" เป็นการป้องกันผีร้ายไม่ให้เข้าไปในบ้านเรือน ซึ่งจากการพูดคุยกับชาวเลพบว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อเหล่านี้ให้กับสมาชิกของชุมชนนั้นคือ หัวหน้าเผ่า หรือที่ชาวเลเรียกว่า "ฮียังบูติ" หรือบางครั้งอาจจะเป็นคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านเป็นผู้ถ่ายทอดเพราะชาวเลนั้นจะให้ความเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสใน

ชุมชนของตนอย่างเคร่งครัด จากการพูดคุยกับลุงชาลามี ถึงการถ่ายทอดเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ใครเป็นผู้ถ่ายทอด และมีวิธีการถ่ายทอดกันอย่างไร ได้ความว่า.....

"เหมือนผมไหรนี้พ่อผมเป็นหัวหน้าเผ่าคนก่อน แถบบอกให้ผม ผมเห็นแกทำแกเอากันกะคดยนั้นมาแขวนหน้าบ้าน ผมถามแกว่าเอามาแขวนทำไม แถบบอกว่ากันผี ไม่ให้สูเจีบ สูไซ้ ถ้าผีนี้มันเข้าไปในบ้านสูจีรว ตายได้ พอทีหลังผมก็บอกลูกๆ ผมพันนี้เหมือนกัน"

การนำกะลามะพร้าวมาแขวนไว้บนขอบประตูบ้านตามการบอกเล่าของลุงชาลามีนั้น พบว่าเป็นการป้องกันผีร้ายไม่ให้เข้าไปในบ้าน ซึ่งจะมีผลต่อการเจ็บไข้ของสมาชิกภายในบ้าน โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่า พ่อนำมาแขวนพร้อมบอกให้รู้ว่าจะช่วยป้องกันผีร้ายเป็นต้น

1.5 การถ่ายทอดด้านการแต่งกาย การแต่งกายของชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์มีการแต่งกายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป คือ ผู้หญิงจะนุ่งโสร่งและสวมเสื้อแบบต่าง ๆ ส่วนผู้ชายจะนุ่งโสร่ง หรือกางเกงแบบที่ชาวประมงนิยมนุ่งกัน ทั้งนี้เพราะมีการติดต่อกับชนภายนอกมากขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนสิ่งของกับพ่อค้า แม่ค้าในจังหวัดระนอง และนักท่องเที่ยวใหญ่มักจะนำเสื้อผ้าต่างๆ ไปบริจาคเมื่อไปเที่ยวหมู่เกาะสุรินทร์ เป็นต้น แต่เดิมนั้นผู้ชายชาวเลจะใช้ผ้าโสร่งนุ่งแบบนุ่งเตี๋ยแต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมานุ่งกางเกงขาสั้นบ้าง กางเกงแบบจีนเหมือนกับที่ชาวตั้งถิ่นฐานนุ่งกันบ้าง แต่ไม่สวมเสื้อส่วนผู้หญิงจะนุ่งโสร่ง แบบผ้าปาเต๊ะ แต่วิธีการนุ่งนั้นจะนุ่งกระโจมอก เสื้อไม่สวมเช่นกัน แต่จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า เด็กๆ ชาวเลในปัจจุบันมีการสวมเสื้อผ้า เช่นเดียวกับเด็กบนฝั่งทั่วไปซึ่งในการแต่งกายของชาวเลนั้น นางมีเชื้อยะเล่าให้ฟังว่า

"มอเกินเราชอบผ้าถุงมันนุ่งสบายดี เราไม่ชอบนุ่งกระโปรงที่เขาเอามาให้ กางเกงก็ไม่ชอบ คนชายๆมันชอบกางเกงขาสั้น กางเกงจีนไหรชอบ กางเกงพันนี้ไม่ชอบ (พร้อมกับชี้กางเกงขายาวของผู้วิจัย) มอเกินเรานุ่งผ้าไม่เหมือนสมัยก่อน สมัยก่อนเขานุ่งผ้าถุงอย่างเดียว คนชายๆ เขานุ่งผ้าแบบไอ้ตีมันนุ่ง (ลักษณะการนุ่งผ้าของนายดี คือการใช้ผ้าโสร่งนุ่งแบบเตี๋ย) เขาเอามาให้ เราเห็นคนบนอุทยานเขาแต่งกัน" การแต่งกายของเจ้าหน้าที่บนอุทยาน คือ การแต่งกายด้วยชุดฟอร์มของอุทยาน

การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชาวเลตามคำบอกเล่าของนายมีเชื้อยะนั้น ส่วนหนึ่งได้เห็นแบบอย่างจากบุคคลภายนอก เช่น นักท่องเที่ยว หรือเจ้าหน้าที่บนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ และจากการติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของกับคนพื้นเมืองในจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา และการนำเสื้อผ้าไปบริจาคของนักท่องเที่ยว แต่ตามความต้องการที่แท้จริงแล้วชาวเล

ชอบที่จะนุ่งผ้าโสร่งกันมากกว่า ทั้งนี้เพราะให้ความรู้สึกสบายและสะดวกมากกว่า เหมาะสำหรับการอาศัยอยู่ในลักษณะของภูมิประเทศเช่นนี้ ผู้ชายก็สามารถขึ้น-ลงเรือ หรือดำน้ำได้อย่างคล่องแคล่วกว่าด้วย

ส่วนการใช้เครื่องประดับกายต่างๆ นั้นชาวเลบนเกาะสุรินทร์ชอบที่จะใช้เครื่องประดับกายทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นกำไลพลาสติก สร้อยเงิน และโดยเฉพาะลูกปัดที่มีสีสรรต่างๆ จะชอบมากเป็นพิเศษ พ่อแม่จะนำลูกปัดต่างๆ มาร้อยด้วยด้าย แขนวนคอ ผูกสะเอว ผูกข้อมือให้ลูก ซึ่งการแขวนหรือผูกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้กับลูกนั้นไม่ได้เน้นหรือต้องการให้เกิดความสวยงามแต่อย่างใดแต่มุ่งเน้นที่ความปลอดภัย และขอให้ลูกของตนหายจากอาการไข้ต่างๆ เป็นสำคัญ ผู้วิจัยพบว่าเด็กโดยทั่วๆ ไปไม่ว่าเป็นเด็กผู้หญิงหรือผู้ชาย ที่ข้อมือทั้งสองข้างนั้น จะสวมใส่กำไลที่ทำมาจากกระดองของเต่ากระ ผู้วิจัยได้ทดลองขอลูกจากเด็กผู้หญิงคนหนึ่ง ชื่อแกเตียบ (เท่าๆ กับกั้ง) เด็กผู้หญิงคนนี้พูดว่า

"ไม่ให้ แม่เราทำให้แขวนเอาไว้ แม่บอก ผีไม่ทำไ้รเรา ไม่ใช่กัน"

ดังนั้นในกรณีของการถ่ายทอดด้านเครื่องประดับกายนั้น ชาวเลบนเกาะสุรินทร์สวมใส่เพื่อเป็นเครื่องรางของขลังมากกว่า แม่เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับลูกของตนโดยการสวมใส่กำไลหรือมิใช่การบอกให้เห็นความสำคัญของกำไลนั้นๆ

2. การถ่ายทอดด้านศิลปะ

ชาวเลบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีผลงานทางศิลปะให้ลูกหลานได้ชื่นชมเพียงการจักสานจากใบเตยป่าเป็นของใช้ในครอบครัว และการแกะสลักไม้เป็นรูปบรรพบุรุษซึ่งจะมีให้เห็นในพิธีลอยเรือเท่านั้น การจักสานของชาวเลจะใช้ใบเตยป่าที่มีอยู่มากมายบนเกาะสุรินทร์มาสานเป็นตะกัน (เสื่อ) และอีหุ้ม (กระจุก) รูปทรงต่างๆ เท่านั้น งานจักสานถือเป็นงานของผู้หญิงในขณะที่ผู้ชายออกไปทำมาหากิน ผู้หญิงจะต้องใช้เวลาว่างสานเสื่อและกระจุกรูปทรงต่างๆ เอาไว้ใช้ ผู้วิจัยมีโอกาสได้เห็นชาวเลกำลังสอนให้เด็กสานกระจุก โดยเริ่มจากการใช้มีดกรีดเอาหนามทั้ง 2 ข้างของใบเตยออก จากนั้นผ่าออกเป็นเส้นคอกนำไปตากให้แห้งก่อนที่จะนำมาใช้ไม้ไผ่ขุดให้ใบเตยนั้นอ่อนตัวเพื่อความสะดวกในการจักสาน นางก้อยยังได้อธิบายให้ผู้วิจัยฟังขณะกำลังสอนแม่ผ่าใบเตยว่า.....

"คนหญิงมอเกินทำเป็นเพแหละ ทำตะกันบ้าง อีหุ้มบ้าง แล้วแต่ใครชอบทำไ้ร แม่เป็นคนหัดให้ บางทีย่าบ้าง แม่ผ่าบ้าง บางทีคนอื่นเขาหัดให้ หัดให้ผ่าใบเตย หัดให้ขุดใบเตย หัดให้สาน แรก ๆ มันยังเล็กเท่าๆ อีแม่หัดให้มันขุดใบเตย ผ่าใบเตย แต่พอเท่า ๆ สาวเย็น

(สาวเย็น ชื่อเด็กผู้หญิงพี่สาวของกึ่งอายุประมาณ 12 ปี) ต้องหัดให้ทำทุกอย่าง แรกๆ มันแลเขา ก่อน แล้วค่อยหัดทำเอง บอกให้มันทำ มันยากตอนขึ้นนี่"

การสอนให้เด็กผู้หญิงรู้จักการจักสานของชาวเล เช่น วิธีการสอนของนางก้อย นั้น จะใช้การบอกพร้อมทั้งทำให้ดู โดยจะเริ่มจากขั้นตอนง่ายๆ ก่อน ขั้นตอนใดยากๆ ก็จะเน้นเป็นพิเศษ การสอนระหว่างเด็กที่มีอายุไม่เท่ากันก็จะแบ่งเรื่องที่สอนออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก เช่น การสอนในเรื่องการกรีดใบเตย หรือการชูดก็จะสอนเม้าเพราะง่าย ส่วนขั้นตอนยาก ๆ เช่น ขั้นตอนจักสานก็จะสอนให้สาวเย็น เป็นต้น ส่วนการถ่ายทอดในด้านการบันเทิงนั้น เด็ก ๆ ชาวเลบนเกาะสุรินทร์จะได้ยินเพลงของคนทุก ๆ วัน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ชาวเลมาเหล่า ก็จะร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน เด็ก ๆ ได้มีโอกาสฟังเพลงบ่อย ๆ หรือแม้แต่ในพิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะมีการร้องรำทำเพลง เช่น นิด เด็กผู้หญิง ชาวมอเก็นวัย 12 ขวบ ผู้เป็นคารา โฆษณาสุรายี่ห้อยดั่งเล่าให้ฟังว่า

“ไม่มีใครหัดให้ หัดร้องเองเป็นเพลงหนุก ๆ ฟังเขาร้องกันเวลาเขามาเหล่า หรือ บางทีเวลามีนางถ้าตอนไหนร้องไม่ถูกไปถามเขา เขาบอกให้ร้องดู ร้องทุกวันเลย”

การถ่ายทอดการร้องเพลงที่นิดได้รับมานั้น จากการฟังคนอื่น ๆ เขาร้องกัน จดจำไว้แล้วนำมาหัดร้องเอง เมื่อติดขัดตอนใดก็ถามคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน นอกจากเพลงพื้นบ้านที่ร้องเพื่อความสนุกสนานแล้ว ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ยังมีเพลงกล่อมเด็ก เรียกว่า “เพลง ดิมังลมายา” ผู้วิจัยมีโอกาสได้ยินหญิงชราคนหนึ่งร้องเพลงกล่อมหลานให้หลับบนพื้นทรายกลางหมู่บ้านในขณะที่ร้องเพลงกล่อมหลานไปนั้น มือก็ตบบนสะโพกหลานเบา ๆ จากการสอบถามนางโถนภรรยาลุงซาลาม้าเล่าให้ฟังว่า “เพลงกล่อมเด็กของมอเก็นเมื่อก่อนมีหลายเพลง แต่บ้านนี้เหลืออยู่ 2-3 เพลง เขาลืมหมดแล้ว ยังร้องเป็นอยู่ไม่กี่คน พวกคนแก่ ๆ เหมือนฉันก็ร้องเป็น แต่เด็กบ้านนี้ร้องไม่เป็น” จากการสอบถามถึงวิธีการที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดการร้องเพลงกล่อมเด็กมานั้น นางโถนยังเล่าให้ฟังอีกว่า “ไม่ได้มีใครหัดให้ ได้ยินเขาร้องกันทุกวัน จำแล้วเอามาหัดร้องเอง แต่มอเก็นสมัยก่อนเขาร้องกันมาก บ้านไหนมีเด็กเล็ก ๆ เขาร้องกัน”

กรณีการร้องเพลงที่นางโถนได้รับมานั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับการร้องเพลงของนิดที่ได้ยินจากคนในหมู่บ้านร้องแล้วจดจำนำมาร้องด้วยตนเอง แต่นางโถนที่สามารถร้องได้หลาย ๆ เพลงนั้นเพราะในอดีตผู้หญิงที่มีลูกส่วนใหญ่ร้องกันและได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ แต่เด็กชาวเลในปัจจุบันนั้นได้ยินเพลงพื้นบ้านแต่เฉพาะงานรื่นเริงสำคัญ ๆ เช่น งานวันลอยเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ลุงคาร์ก็ยังคงเล่าเพิ่มเติมให้ฟังว่า “เพลงพื้นเมืองของมอเก็นเรา เมื่อก่อนมีหลายเพลง แต่มาลหลัง ๆ คนที่ร้องเก่ง ๆ เหมือนไอ้เต๊ะ (เต๊ะ ผู้ชายวัย 30 ปี เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นผู้ชายชาวเลที่ร้องเพลงได้หลายเพลง และร้องได้ไพเราะ) มันตาย เพลงมอเก็นที่มัน

ร้องได้สูญหมดเลย” จากการบอกเล่าของลุงดำรงค์นั้น เพลงชาวเลในอดีตนั้นมีหลายเพลง แต่เนื่องจากว่าบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเสียชีวิตไป จึงทำให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นเมือง สูญหายไปด้วยทั้งนี้เพราะชาวเลไม่มีภาษาเขียนที่จะบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้อนุชนรุ่นหลัง

นอกจากเพลงพื้นเมืองและการรำรำสนุกสนานแล้วเด็ก ๆ ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ ก็ไม่มีสิ่งบันเทิงหรือของเล่นชนิดใด ๆ อีก ทุก ๆ วันเด็ก ๆ จะอาศัยอยู่ในชุมชนที่เว้าด้านน้ำ ว่ายน้ำ แจวเรือเล่นกันอยู่บริเวณชายหาดหน้าหมู่บ้าน แม่หรือผู้หญิงคนอื่น ๆ ก็ไม่ได้ดูแลบุตรหลานของตนมากนัก ทุก ๆ วันผู้หญิงชาวเลจะนั่งจับกลุ่มเล่นไฟกัน โดยใช้เวลาว่างในตอนเที่ยง และตอนเย็นหลังจากกลับมาจากเจาะหอยหรือเก็บของป่า ซึ่งมีเพียงผู้หญิงเท่านั้นที่เล่นไฟ เด็ก ๆ ตัวเล็ก ๆ ถูกเลี้ยงให้ตีมนมในวงไฟ เด็กที่โตพอที่จะวิ่งเล่นเองได้ก็จะนั่งจับกลุ่มกับผู้ใหญ่ เผ่าดูวิธีการเล่นไฟของผู้ใหญ่ ยามว่างก็จะชวนเพื่อนเด็ก ๆ ทั้งหมดนั่งล้อมวงเล่นไฟ แสดงการเล่นไฟทุกขั้นตอนเช่นเดียวกับการกระทำของผู้ใหญ่ เช่น มีการปูผ้าลงบนพื้นทราย มีการใช้เปลือกหอยแทนเงินตรา เป็นต้น การเล่นไฟของผู้หญิงชาวเลนั้นไม่ได้เล่นเพื่อความสนุกสนานแต่เล่นเป็นการพนัน เงินที่ได้มาจากการขายเปลือกหอยให้กับนักท่องเที่ยว หรือได้มาจากการขายปลา ขายหอยให้กับพ่อค้า แม่ค้าในจังหวัดระนอง แต่การเล่นไฟของชาวเลนั้นเล่นกันในจำนวนเงินไม่มากนัก จากการสอบถามถึงวิธีการเล่นไฟของชาวเล ชูพา ลูกสาวลุงชาลามี เล่าให้ฟังว่า “พวกคนหญิง ๆ มอเกินหลายคนเคยไปอยู่ที่ปากจก เกาะพระทอง แถวโน้นเขาเล่นกันมากพวกคนไทยเล่นกันมาก พอกลับมาอยู่บนเกาะสุรินทร์มันมาหัดให้ บางทีเห็นนักท่องเที่ยวเขาเล่นกัน แต่เหมือนนักท่องเที่ยวเล่นมอเกินเล่นไม่เป็น แต่เหมือนเรามีเราเล่นเป็น หัดมาจากมอเกินแถวคึกคัก (คึกคัก เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอตะกั่วป่า มีชาวเลอาศัยอยู่หนาแน่น ใกล้ ๆ กับชุมชนคนไทย) ตอนเราไปอยู่คึกคัก” จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่ามีเพียงผู้หญิงเท่านั้นที่เล่นไฟ ก้องเล่าให้ฟังว่า “คนชาย ๆ มอเกินไม่เคยมีใครเล่นไฟ เล่นไม่เป็นกัน ไม่มีเวลาหัด ต้องไปดำหอย ไปแทงปลา คนหญิง ๆ อยู่บ้านเล่นไฟกัน เมียมผมไม่ให้เล่น ให้มันสานตะเกกัน”

ดังนั้นจากการบอกเล่าถึงวิธีการเล่นไฟของชูพาทำให้ทราบว่า ชาวเลบนเกาะสุรินทร์ได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวเลกลุ่มอื่นแล้วนำมาถ่ายทอดต่อ ๆ กันไป ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นภายในกลุ่ม เด็ก ๆ นั้นเรียนรู้วิธีการเล่นไฟจากแม่และจากบุคคลอื่น ๆ ในลักษณะของการเลียนแบบ และจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่เด็กผู้ชายเมื่อโตขึ้นเล่นไฟไม่เป็น เพราะเขาใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับพ่อ ส่วนเด็กผู้หญิงที่สามารถเล่นได้นั้นก็เพราะว่าเด็กผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่กับแม่ในหมู่บ้าน

3. การถ่ายทอดด้านการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและในชุมชนชาวเล

ภายในสังคมชาวเลนั้นการให้ความเคารพผู้อาวุโส ถือว่า เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติผู้ใหญ่ทุกคนจะต้องสอนให้ลูก ๆ ทุกคนเคารพ และเชื่อฟังผู้อาวุโส ผู้อาวุโสที่ชาวเลเคารพนับถือนอกจากจะเป็นปู่ย่า ตายายในครอบครัวแล้ว ชาวเลทุกคนจะให้ความเคารพ เชื่อฟัง ผู้ที่เป็นหัวหน้าเผ่า และผู้ที่เป็นแม่ทานหรือหมอดำแยประจำเผ่า นอกจากนี้ยังให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านทุกคนอีกด้วย นายซาลาม้าเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “มอเกินเราสอนให้เด็ก ๆ ทุกคนเชื่อฟังทุกคนแก่ ๆ โดยเฉพาะหัวหน้าเผ่ากับแม่ทาน เพราะว่าเขาจะช่วยดูแลให้มอเกินทุกคนอยู่กันอย่างปลอดภัย เมื่อเขาตายไปเขาก็ต้องเป็น “โด้ะ” หรือเหมือนกับผีบรรพบุรุษคนก่อน ๆ ถ้าเป็นแม่ทานพอตายไปก็เป็นผีแม่ทาน ช่วยดูแลเวลาเด็กเกิดใหม่ ให้เด็กเกิดปลอดภัย” จากการสอบถามถึงวิธีการสอนหรือการถ่ายทอดให้ลูกหลานเคารพและนับถือนั้น ทำอย่างไร ลุงซาลาม้าได้เล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า “ต้องบอกให้เด็ก ๆ รู้ ต้องให้เด็ก ๆ เชื่อฟัง เมื่อมีปัญหาหรือต้องไปปรึกษาลุงดาร์ก็ ได้แต่มาก็ต้องเอาเนื้อไปให้เขากินก่อนเพราะเด่ามอเกินเราถือว่าเป็นของที่ใช้ให้ผีบรรพบุรุษ ถ้าเราได้ให้เขากินก็เป็นการเคารพ”

การสอนให้เด็กชาวเลรู้จักเคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโส ตามการบอกเล่าของนายซาลาม้านั้น พ่อแม่ หรือปู่ย่า ตายาย จะเป็นผู้บอกให้เด็ก ๆ เคารพ เชื่อฟัง และเมื่อเติบโตขึ้นเมื่อได้สิ่งของใด ๆ มา เช่น เต่า จะต้องแบ่งปันให้ผู้อาวุโสกินก่อน เพราะผู้อาวุโสเหล่านั้นมีความสำคัญและเป็นผู้ดูแลให้ทุกคนอยู่อย่างปลอดภัย

การอบรมสั่งสอนสมาชิกภายในครอบครัวชาวเลนั้น แม่ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญยิ่ง บางครอบครัวอาจจะมีย่าหรือยายทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ส่วนพ่อนั้นจะต้องออกไปทำมาหากิน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะคอยอบรมสั่งสอนลูกของตนมากนัก การถ่ายทอดให้ลูกมีความรักและกตัญญูต่อผู้เป็นพ่อแม่ นั้น จากการพูดคุยกับนางมีเซียะพบว่า ในเนื้อเพลงกล่อมเด็กที่แม่หรือยายยร้องกล่อม ลูกหลานนั้นล้วนแล้วแต่เป็นการพรรณาถึงพระคุณของผู้เป็นพ่อแม่ที่มีต่อลูกแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ภายในชุมชนชาวเล ยังมีลุงดาร์ก็ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่า จะเป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนให้เด็กชาวเลทุกคนเป็นคนดี ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ลุงดาร์ก็เล่าให้ฟังว่า “ผมบอกให้มอเกินทุกคนรักกัน อย่าทะเลาะกัน เหมือนผัวเมียนี้อย่าทุบตีกัน อย่าเทียวลักของกัน” การอบรมสั่งสอนนอกจากจะกระทำกันภายในครอบครัวแล้ว ภายในชุมชนก็จะมีหัวหน้าเผ่าเป็นผู้อบรมสั่งสอนสมาชิกให้เป็นคนดี รักใคร่สามัคคีกัน ไม่ขโมยสิ่งของกัน สามิภรรยาก็ไม่ทะเลาะทุบตีกัน เป็นต้น